

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕАТРУ,
КІНО І ТЕЛЕБАЧЕННЯ ІМЕНІ І. К. КАРПЕНКА-КАРОГО**

Факультет театрального мистецтва

КАФЕДРА ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕАТРАЛЬНОЇ СПРАВИ ІМЕНІ І. Д. БЕЗГІНА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
на тему

**«УКРАЇНСЬКЕ ЦИРКОВЕ МИСТЕЦТВО.
ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ»**

Студентки **Кулик Ангеліни Сергіївни**
2М-ПСМ курсу
Освітньої програми
«Продюсерство сценічного мистецтва»
Спеціальності 026 «Сценічне мистецтво»
Галузі знань Мистецтво
Ступеня вищої освіти «Магістр»

Науковий керівник
академік НАМУ, професор,
кандидат мистецтвознавства,
заслужений діяч мистецтв України

Безгін Олексій Ігорович

Київ – 2024

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1	
Історичний розвиток українського циркового мистецтва.....	8
1.1 Витоки циркового мистецтва на українських теренах.....	8
1.2 Розвиток циркових традицій у період ХІХ–початку ХХ століття.....	9
1.3 Збереження національних традицій у цирковому мистецтві.	12
Розділ 2	
Художні особливості та жанрова різноманітність українського цирку.....	16
2.1 Основні жанри українського циркового мистецтва (акробатика, жонглювання, дресура тощо).....	18
2.2 Національна ідентичність у циркових виставах.....	20
2.3 Сценографія та музичне оформлення циркових виступів.....	24
2.4 Видатні постаті українського цирку: митці та режисери.....	28
Розділ 3	
Сучасний стан українського циркового мистецтва.....	53
3.1 Циркові колективи незалежної України: реалії та виклики.....	53
3.2 Вплив глобалізації на українське циркове мистецтво.....	54
3.3 Роль державної підтримки у збереженні циркового мистецтва.....	58
3.4 Перспективи розвитку та інтеграції в міжнародний контекст.....	61
Розділ 4	
Проблеми та виклики українського циркового мистецтва.....	64
4.1. Економічні труднощі та їхній вплив на циркову індустрію.....	64
4.2. Питання етики: дресура тварин та екологічна свідомість.....	66

4.3. Освітній аспект: підготовка фахівців циркової справи.....	68
4.4. Шляхи модернізації циркових вистав у контексті сучасного глядача.....	70
Розділ 5	
Українське циркове мистецтво у культурному та соціальному контексті.....	72
5.1. Циркове мистецтво як відображення національної ідентичності.....	72
5.2. Соціальні функції цирку в Україні.....	73
5.3. Цирк і медіа: популяризація та сучасна аудиторія.....	74
5.4. Місце українського циркового мистецтва в міжнародній культурній дипломатії.....	75
5.5. Трансформація циркової аудиторії в сучасних умовах.....	77
Висновки.....	79
Список використаних джерел	84

ВСТУП

Українське циркове мистецтво є унікальним явищем національної культури, що поєднує традиційні народні форми розваг та професійні мистецькі практики. Воно виникло як частина народної творчості й розвивалося на основі багатого історико-культурного досвіду, відображаючи дух та ментальність українського народу. У різні епохи цирк ставав важливим засобом культурної комунікації та розваги, зберігаючи свою ідентичність навіть у контексті інтернаціоналізації мистецтва.

Сучасний український цирк функціонує в умовах глобалізації, технологічного прогресу та зростання конкуренції на міжнародному рівні. Однак попри ці виклики, він зберігає унікальні риси, що є важливим для формування національного іміджу. Вивчення історичного шляху, художніх особливостей і сучасного стану циркового мистецтва України дозволяє оцінити його культурну значущість і окреслити перспективи розвитку, що є особливо актуальним в умовах зростаючої потреби в оновленні та підтримці традицій.

Мета роботи полягає у всебічному аналізі розвитку українського циркового мистецтва, дослідженні його історичних аспектів, художніх особливостей та сучасних тенденцій, а також у визначенні перспектив збереження й оновлення.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

1. Дослідити витoki й історичні етапи становлення циркового мистецтва в Україні.
2. Визначити основні жанрові особливості та їхній розвиток в українському цирку.
3. Проаналізувати сучасний стан циркової галузі в умовах незалежності.
4. Розглянути основні проблеми, з якими стикається український цирк у XXI столітті.
5. Виявити перспективи інтеграції українського цирку в міжнародний культурний простір.

Об'єктом дослідження є українське циркове мистецтво як унікальне явище культури.

Предметом дослідження виступають історичні витoki, художні особливості, соціокультурні функції та сучасні тенденції розвитку циркового мистецтва України.

Робота базується на міждисциплінарному підході, що включає історичний, мистецтвознавчий, соціокультурний та аналітичний методи. Порівняльно-історичний метод використано для вивчення розвитку циркового мистецтва, структурно-функціональний – для аналізу його ролі у сучасному суспільстві, а емпіричний – для оцінки стану циркової індустрії сьогодні.

Новизна роботи полягає у комплексному вивченні циркового мистецтва України, зокрема в аналізі взаємодії традиційного і сучасного, вивченні його культурної та соціальної ролі, а також у визначенні перспектив розвитку у глобалізованому світі.

Матеріали роботи можуть бути використані для розробки навчальних курсів з історії та теорії циркового мистецтва, культурних програм для популяризації української культури на міжнародній арені, а також у практичній діяльності циркових колективів. Отримані результати сприятимуть збереженню національних традицій та їхньому адаптуванню до викликів сучасності.

Диплом складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розглядаються історичні витoki та етапи розвитку українського циркового мистецтва. Другий розділ присвячено жанровій різноманітності та художнім особливостям циркових вистав. Третій аналізує сучасний стан циркової індустрії в Україні, а четвертий – проблеми та виклики, з якими вона стикається. У п'ятому розділі досліджується соціокультурне значення циркового мистецтва та його інтеграція у світовий контекст. Таким чином, робота охоплює широкий спектр питань, пов'язаних із розвитком і функціонуванням українського циркового мистецтва, висвітлюючи його історичний шлях, художні досягнення і сучасні виклики.

Українське циркове мистецтво – це унікальне культурне явище, яке відображає багатовікові традиції, народну творчість та неперевершений талант нашого народу. Цирк, як форма мистецтва, здавна був способом комунікації, емоційного впливу та розваги, водночас не втрачаючи своєї високої естетичної цінності. В Україні циркове мистецтво має багату історію, сповнену яскравих подій, видатних постатей та унікальних явищ, що зробили його вагомим внеском у світову культурну спадщину.

Особливої уваги заслуговує історичний розвиток циркового мистецтва в Україні, що поєднує народні традиції кобзарів, скоморохів та мандрівних артистів із професійними досягненнями сучасних виконавців. Унікальні циркові школи, акробатика, клоунада, жонглювання та інші жанри стали основою для формування впізнаваного національного стилю, який донині зачаровує глядачів у всьому світі.

Сьогодення українського цирку – це не лише продовження традицій, а й нові виклики, що стоять перед артистами у часи глобалізації та технічного прогресу. Українські циркові колективи адаптуються до змін, упроваджуючи сучасні технології, але зберігаючи свою автентичність і глибокий зв'язок із культурними коренями.

Актуальність дослідження зумовлена потребою зберігати та популяризувати унікальну спадщину українського циркового мистецтва, водночас аналізуючи його сучасний стан і перспективи розвитку. Вивчення історичних передумов та здобутків допоможе не лише оцінити внесок попередніх поколінь, а й визначити напрями подальшого розвитку цієї галузі.

Метою даного дослідження є аналіз історичних витоків і сучасного стану українського циркового мистецтва, визначення його ролі в культурному просторі та окреслення шляхів його подальшого зростання.

Цей дипломний проєкт є спробою дослідити унікальну природу українського цирку, простежити його еволюцію та внести власний вклад у вивчення і збереження культурної спадщини України.

РОЗДІЛ 1.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ЦИРКОВОГО МИСТЕЦТВА

1.1. Витоки циркового мистецтва на українських теренах

Циркове мистецтво в Україні бере свій початок із традицій народної творчості, зокрема з епохи Київської Русі. Його перші прояви тісно пов'язані з діяльністю скоморохів – мандрівних артистів, які виконували пісні, танці, жонгливали, демонстрували акробатичні номери та використовували тварин у своїх виступах. Вони були невід'ємною частиною свят, ярмарків, княжих прийомів, виконуючи важливу розважальну та соціальну функцію.

Скоморохи часто виконували номери, що включали елементи жонгливання, фокуси та акробатичні трюки. Їхні виступи були насичені театралізованими сценами, що розігрували комедійні та сатиричні сюжети. Скоморохи нерідко ставали популярними серед широких верств населення, оскільки їхні виступи відображали гостру соціальну критику та мали гумористичний характер.

Важливим елементом їхніх шоу були дресировані тварини – ведмеді, собаки, птахи, які брали участь у трюках. Це стало першим кроком до розвитку дресури як окремого жанру циркового мистецтва.

Ярмарки, які проводилися в українських містах і селах, були одним із ключових центрів формування народного циркового мистецтва. Відвідувачів розважали акробати, канатоходці, лялькарі, фокусники, які демонстрували свої навички просто неба або в спеціально збудованих балаганах.

Балагани стали першим прообразом стаціонарного цирку. Вони представляли невеликі театральні-циркові шоу, де поєднувалися виступи клоунів, акробатів, жонглерів і артистів пантоміми. Часто у виступах використовували народні мелодії, музичні інструменти, а також яскраві костюми, які підкреслювали святковий настрій.

Козацька культура також зробила внесок у формування циркового мистецтва. Відомі своїми бойовими мистецтвами та фізичною підготовкою,

козаки часто демонстрували акробатичні трюки на конях, жонгливали зброєю та виконували складні елементи з мечами. Такі виступи були не лише частиною військових вправ, але й видовищними подіями під час свят і урочистостей. Ця традиція збереглася у сучасному цирку у вигляді джигітовки – акробатичних трюків на конях.

Вертеп, як одна з форм народного театру, теж включав елементи циркового мистецтва. Учасники таких вистав використовували маски, пародійні образи, фокуси та акробатичні елементи, щоб привернути увагу глядачів. Театральні елементи у вертепі стали основою для подальшого розвитку драматичних та комедійних циркових сцен.

На українських теренах активно діяли мандрівні циркові артисти з інших країн, зокрема з Польщі, Німеччини та Італії. Вони привносили європейські традиції у формування місцевого циркового мистецтва. Завдяки цій взаємодії українські артисти переймали нові техніки та жанри, збагачуючи власну культуру циркових вистав.

Народне циркове мистецтво в Україні виконувало важливу соціокультурну роль:

- воно відображало ментальність і гумор українського народу;
- виконувало об'єднавчу функцію, стаючи місцем спільного святкування для різних верств суспільства;
- підкреслювало зв'язок із традиціями, які передавалися від покоління до покоління.

Витоки циркового мистецтва на українських теренах є глибоко вкоріненими у народних традиціях і повсякденному житті. Скоморохи, ярмаркові розваги, козацькі виступи та вертепи створили підґрунтя для формування професійного цирку, який зберіг у собі національні риси та став важливою частиною культурної спадщини України. Цей спадок продовжує впливати на розвиток сучасного циркового мистецтва, яке завжди залишається близьким до людей і народних традицій.

1.2. Розвиток циркових традицій у період XIX – початку XX століття

У XIX – на початку XX століття циркове мистецтво на українських теренах набуває нового рівня організації, масштабності та професіоналізації. Цей період позначений формуванням перших стаціонарних цирків, розвитком мандрівних циркових труп та інтеграцією українського цирку в європейський культурний контекст.

У XIX столітті значний вплив на формування циркових традицій в Україні мали зміни в суспільно-економічному житті. Розвиток міст, розширення ярмаркової торгівлі та індустріалізація сприяли створенню нових форм розваг для масової аудиторії. Ярмарки, які залишалися ключовими центрами культурного життя, стали головними осередками циркових вистав.

Паралельно з ярмарковими розвагами почали з'являтися стаціонарні циркові будівлі, які пропонували більш структуровані та професійні шоу.

Ярмарки в XIX столітті стали одним із головних осередків циркових вистав. Серед найбільших українських ярмарків були Сорочинський, Харківський, Київський контрактний ярмарок, а також Одеса як важливий торговельний центр. На таких подіях глядачі мали змогу насолоджуватися номерами канатоходців, акробатів, фокусників та музикантів.

Особливо популярними були **балагани** – тимчасові дерев'яні споруди або намети, де артисти демонстрували свої таланти. У балаганах виступали:

- **акробати**, які показували складні трюки;
- **канатоходці**, що вражали балансом і майстерністю;
- **жонглери**, які працювали з різноманітними предметами, включаючи ножі, палаючі смолоскипи тощо;
- **фокусники**, які зачаровували публіку своїми ілюзіями.

Балагани часто супроводжувалися театралізованими виставами, які поєднували елементи народного гумору, сатири та видовищних трюків.

Наприкінці XIX століття з'являються перші стаціонарні цирки, які стали важливим явищем у культурному житті великих міст.

1. **Київський цирк**

- У 1875 році в Києві з'явився перший стаціонарний цирк. Він був дерев'яною будівлею, де влаштовували виступи мандрівних труп із Європи та Російської імперії.

- У 1903 році в Києві побудували новий цирк-театр, що став сучасним осередком для демонстрації циркових номерів і театралізованих вистав.

2. **Одеса**

- Одеса, як один із найбільших портових міст України, стала місцем регулярних гастролей європейських циркових труп. Стаціонарний цирк з'явився тут ще у 1880-х роках, що сприяло популяризації циркового мистецтва серед місцевого населення.

3. **Львів**

- У Львові, який перебував під впливом австро-угорської культури, циркове мистецтво розвивалося на основі європейських традицій. Місто часто відвідували італійські, німецькі та угорські циркові трупи.

Головні жанри цирку XIX століття

1. **Акробатика та еквілібристика**

Акробатичні номери залишалися одним із найпопулярніших жанрів циркових виступів. Це були як сольні трюки, так і виступи груп, що виконували складні піраміди, трюки на канатах або ходулях.

2. **Жонглювання**

Жонглери демонстрували майстерність, працюючи з предметами різної ваги та форми – від куль до шабель. Українські артисти цього жанру стали відомими на міжнародній арені завдяки своїй точності та артистизму.

3. **Дресура тварин**

Особливо популярними були номери з дресированими кіньми, собаками та навіть ведмедами. Цей жанр поєднував видовищність із традиційною для цирку комедійністю.

4. **Клоунада**

Клоуни були центральними персонажами циркових виступів. У ХІХ столітті клоунада в Україні поєднувала елементи комічних етюдів із національними мотивами, що робило її особливо популярною серед місцевого глядача.

Відзначимо, що багато українських артистів того часу здобули визнання за межами своєї країни. Їхні виступи у великих європейських цирках засвідчували високий рівень майстерності та артистизму.

У цей період циркове мистецтво на українських теренах активно інтегрувалося у загальноєвропейський контекст. Завдяки гастролям європейських труп українська публіка мала змогу ознайомитися з новими жанрами, техніками та підходами до створення вистав. Це вплинуло на формування професійного цирку в Україні, який розвивався, враховуючи міжнародні тенденції.

На межі ХІХ–ХХ століть український цирк починає знаходити власне обличчя. Вистави все частіше включають елементи національної культури – народні танці, музику, символіку. Такі виступи мали особливий успіх серед глядачів, підкреслюючи ідентичність українського цирку в загальноєвропейському контексті.

Наприкінці ХІХ століття Україна стала частиною європейського циркового простору. Європейські гастролери привозили свої програми, що включали екзотичні тварини, складні акробатичні номери та інноваційні підходи до виступів.

Під впливом італійських, німецьких і французьких циркових шкіл українські артисти почали інтегрувати європейські техніки у свої номери. Водночас багато українських артистів працювали за кордоном, де здобували міжнародне визнання.

Наприкінці ХІХ століття циркові вистави стали невід'ємною частиною міського дозвілля.

- Цирк об'єднував різні соціальні верстви: його відвідували як заможні городяни, так і робітники.

- Він також виконував важливу функцію популяризації мистецтва серед населення, оскільки циркові вистави були доступними та зрозумілими широкому загалу.

XIX – початок XX століття стали важливим етапом у становленні професійного циркового мистецтва в Україні. У цей період закладено основи жанрового розмаїття, сформовано традиції стаціонарних цирків і циркових династій. Взаємодія з європейськими школами та гастролі іноземних труп збагатили українське циркове мистецтво, водночас допомагаючи зберігати його самобутність. Цей період підготував основу для подальшого розвитку цирку у XX столітті.

1.3. Збереження національних традицій у цирковому мистецтві.

Українське циркове мистецтво, як важлива частина національної культури, активно інтегрує традиційні елементи фольклору, музики, костюмів і народних мотивів у свої постановки. Це забезпечує його унікальність та впізнаваність, зберігаючи багатовікові зв'язки з українськими звичаями, історією та мистецтвом. Збереження національних традицій у цирку здійснювалося через кілька ключових аспектів, які розвивалися та адаптувалися протягом століть.

Використання народної тематики у циркових виставах

1. Етнічні мотиви у сценографії

У циркових виставах активно використовували національні символи, орнаменти та традиційні кольори. Український побут, природа і традиції нерідко ставали джерелом натхнення для оформлення циркових програм.

- Наприклад, сцени сільського життя зображалися у формі жартівливих вистав з використанням солом'яних брилів, вишитих рушників та елементів народного костюма.

- Тло для виступів часто прикрашалось мотивами українського орнаменту: вишиванками, соняхами, калиною.

2. Тематика програм і сюжетів

Тематика багатьох циркових номерів і шоу ґрунтувалася на народних легендах, казках і піснях. Зокрема:

- Постановки, присвячені козацьким героїчним подвигам. У таких номерах артисти демонстрували акробатичні трюки, поєднані з елементами джигітовки (трюки на конях).
- Використання сюжетів з українських казок, де герої виконували трюки, акробатичні елементи або взаємодіяли з дресированими тваринами.
- Творчі програми на тему свят, таких як Різдво, Івана Купала, Великдень, супроводжувалися театралізованими елементами та українською народною музикою.

Роль музики в національному колориті циркових вистав

Музика була ключовим елементом для створення атмосфери у циркових програмах. Використання народних інструментів, таких як бандура, сопілка, кобза, а також популярних українських мелодій і пісень, сприяло збереженню національної ідентичності циркових вистав.

- **Козацькі марші** – часто використовувалися у виступах, пов'язаних із героїчними або акробатичними номерами.
- **Народні пісні** – слугували музичним супроводом для клоунів і жартівливих постановок.
- **Інструментальні ансамблі** – супроводжували виступи з дресированими тваринами, надаючи шоу емоційного забарвлення.

Національні костюми у цирковому мистецтві

Костюми циркових артистів часто мали український національний характер, зокрема:

1. **Вишиванки та національний одяг** – використовувалися у номерах, присвячених народним темам. Артисти акробатичних і танцювальних жанрів виступали у традиційних вбраннях, які адаптувалися для динамічних виступів.

2. **Козацький стиль** – був характерним для виступів джигітів та акробатів, які підкреслювали мужність і героїзм українських артистів.

3. **Кольорові акценти** – червоне, біле, чорне та синє домінували у костюмах, щоб підкреслити національну символіку.

Відображення фольклору в циркових жанрах

Українське фольклорне мистецтво впливало на окремі жанри циркових виступів.

1. **Клоунада**

Українські клоуни часто черпали натхнення з народного гумору, використовуючи знайомі типажі з сільського життя, такі як веселий селянин, хитрий купець або добрий дідусь. Їхні номери супроводжувалися жартами, зрозумілими широкій аудиторії.

2. **Дресура тварин**

У номерах із дресированими тваринами активно використовувалися образи української природи. Наприклад, номери з кіньми чи собаками часто оформлювали у стилі народних свят або сільських забав.

3. **Акробатика та танцювальні номери**

Багато акробатичних постановок були стилізовані під українські народні танці, такі як гопак, козачок чи коломийка. Артисти поєднували складні акробатичні трюки з динамічними танцювальними рухами, створюючи яскраве шоу.

Національні традиції у радянському цирку

У радянський період, попри централізацію культури, українські циркові артисти зуміли зберегти національні елементи.

1. **Українізація сюжетів** – навіть у рамках радянської ідеології циркові програми зберігали українські мотиви, особливо в номерах, присвячених колективізації чи праці.

2. **Участь українських артистів у міжнародних програмах** – вони представляли номери з етнічними елементами, популяризуючи українську культуру за кордоном.

Сучасне збереження національних традицій

1. **Інтеграція народних мотивів у сучасні шоу**

2. Сучасні українські циркові трупи використовують елементи національної культури у програмах для підкреслення унікальності. Наприклад:

- Постановки, присвячені історичним подіям (Козацька доба, Хмельниччина).
- Шоу, орієнтовані на популяризацію народних казок і міфів серед дітей.

2. Підтримка традицій через освітні заклади

Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв активно навчає студентів, впроваджуючи у програми елементи національної культури. Це сприяє передачі традицій новим поколінням артистів. Збереження національних традицій у цирковому мистецтві України є важливою складовою культурної спадщини. Використання народних мотивів у тематичних програмах, костюмах, музиці та жанрових постановках дозволяє зберігати національну ідентичність цирку навіть у сучасному глобалізованому світі. Український цирк продовжує відігравати важливу роль у популяризації культури, залишаючись живим носієм традицій, адаптованих до вимог часу.

Історія українського циркового мистецтва демонструє багатогранний і динамічний процес його становлення та розвитку, який охоплює кілька ключових етапів. Від перших проявів у народних традиціях до формування професійних циркових труп, циркове мистецтво завжди відображало дух епохи, соціальні та культурні реалії, залишаючись невід'ємною частиною національної культури.

Перші ознаки циркового мистецтва в Україні виникли в період Київської Русі. Виступи скоморохів, ярмаркові балагани, а також акробатичні трюки й театралізовані розваги стали основою для подальшого розвитку циркових жанрів. Традиції козацької джигітовки, театралізовані вертепи та виступи мандрівних артистів поступово інтегрувалися у циркове мистецтво, закладаючи підґрунтя для професійного підходу.

Український народний гумор, фольклор і традиції активно впливали на жанрове різноманіття виступів, що забезпечувало цирковим програмам автентичність і популярність серед різних соціальних верств населення.

Попри зовнішні впливи, українське циркове мистецтво завжди залишалося тісно пов'язаним із національними традиціями. Сюжетні постановки, натхненні українськими казками, легендами та історією, поєднувалися з сучасними техніками виконання, що робило виступи унікальними й зрозумілими для широкої аудиторії.

Елементи української культури, такі як народні мелодії, орнаменти, костюми та гумор, були присутні у багатьох жанрах цирку – від акробатики до клоунади й дресури. Це дозволяло зберігати національний характер мистецтва навіть у складних історичних умовах.

Розвиток циркового мистецтва в Україні став основою для його сучасного вигляду. Збереження та розвиток народних традицій, поєднання національних мотивів із сучасними тенденціями дозволили українському цирку зайняти важливе місце як у національній, так і в світовій культурі. Завдяки багатовіковій історії, циркове мистецтво стало дзеркалом соціальних і культурних процесів, демонструючи здатність інтегрувати інновації та водночас залишатися носієм культурної пам'яті. Його історичний розвиток є джерелом натхнення для нових поколінь артистів, які продовжують збагачувати цю унікальну галузь української культури.

РОЗДІЛ 2

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ЖАНРОВА РІЗНОМАНІТНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЦИРКУ

Український цирк є унікальним феноменом, що поєднує в собі традиції народної культури, сучасні мистецькі тенденції та високу технічну майстерність. Його художні особливості та жанрова різноманітність формують особливу естетику, яка виділяє український цирк на світовій арені.

Художні особливості

1. Тісний зв'язок із народною культурою

Український цирк часто черпає натхнення з національного фольклору, використовуючи народну музику, костюми, танцювальні елементи та символіку. Наприклад, у виставах можна побачити образи козака, української дівчини або жартівливого персонажа з вертепу.

2. Емоційна виразність і театральність

Українські циркові вистави вирізняються сильним емоційним наповненням. Артисти прагнуть не лише демонструвати технічну досконалість, а й створювати драматичні або комедійні сюжети, часто в поєднанні з театралізованим дійством.

3. Інновації та експериментальність

Окрім класичних номерів, український цирк експериментує з новими формами: поєднує циркове мистецтво з візуальними технологіями, кінематографом і сучасною хореографією.

4. Символізм і глибокі теми

У деяких виставах зачіпаються філософські та соціальні теми, що додають цирковим номерам художньої глибини.

Жанрова різноманітність

Український цирк представлений багатьма жанрами, кожен із яких має свою унікальність:

1. Акробатика

Один із найпопулярніших жанрів, який демонструє силу, гнучкість і синхронність артистів. Часто використовуються елементи традиційного українського танцю чи символічні постановки.

2. Жонгливання

Жонгливання в українському цирку вирізняється артистизмом і інтерактивністю. Артисти нерідко створюють динамічні образи, що спираються на гумор і легкість.

3. Дресура тварин

У цьому жанрі простежується відповідальне ставлення до тварин, зокрема акцент на етиці. Деякі вистави включають традиційно українські образи — наприклад, козак із конем.

4. Клоунада

Українські клоуни майстерно поєднують національний гумор і загальнолюдські теми. Виступи часто мають імпровізаційний характер і сповнені самотутньої теплоти.

5. Повітряна гімнастика

Цей жанр набув великої популярності завдяки вражаючим технічним елементам і естетичності. Гімнасти часто виступають у костюмах, що нагадують етнічні українські строї.

6. Магія та ілюзія

Ілюзіоністи українського цирку інтегрують у свої виступи елементи національної міфології, створюючи образи казкових персонажів.

7. Комбіновані вистави

Сучасний український цирк часто поєднує різні жанри в одному шоу: акробатику, клоунаду та навіть музичні виступи. Такий синтез дозволяє створювати масштабні, багатовимірні постановки, які вражають глядачів різних вікових груп.

Регіональні особливості українського цирку

Український цирк багатий на локальні традиції, що відображають культурну специфіку регіонів:

1. Київська школа циркового мистецтва

Київ є центром циркового життя в Україні, де працюють провідні артисти та функціонує Національний цирк України. Саме тут часто народжуються інноваційні постановки, що поєднують класику та сучасність.

2. Одеська циркова школа

Одеський цирк відомий своєю орієнтацією на морську тематику, гумор і легкість. Одеські клоуни та жонглери славляться своїми колоритними номерами.

3. Львівський цирк

У Львові вистави часто насичені елементами західноукраїнського фольклору, зокрема гуцульських і бойківських мотивів.

Український цирк активно інтегрується у світову циркову спільноту. Чимало українських артистів виступають у провідних цирках світу, таких як Cirque du Soleil, де їх цінують за майстерність і креативний підхід. До прикладу Юрій Карплюк, Олексій Кононов, Анна Станкус, і ще багато інших українців. Українські циркові школи також формують високопрофесійних фахівців, які стають переможцями міжнародних фестивалів.

Сучасні виклики та перспективи

1. Етичні зміни

У відповідь на глобальні тенденції український цирк поступово відмовляється від використання диких тварин у виставах, акцентуючи увагу на людській майстерності.

2. Інтеграція цифрових технологій

Віртуальна реальність, лазерні шоу та інтерактивні декорації все частіше стають частиною циркових постановок.

3. Розвиток молодих талантів

У багатьох містах України діють циркові студії, де нове покоління артистів

навчається майстерності. Це дає надію на подальший розвиток українського цирку.

4. Популяризація в культурній дипломатії

Циркові вистави є важливим інструментом культурного обміну, що дозволяє представляти Україну на міжнародному рівні.

Український цирк — це не просто мистецтво розваг. Це форма культурного самовираження, яка поєднує традиції та сучасність, технічну майстерність і душевність. Його жанрова різноманітність і художня глибина свідчать про потужний потенціал і здатність до постійного оновлення, що гарантує йому важливе місце у світовій цирковій спільноті.

2.1. Основні жанри українського циркового мистецтва (акробатика, жонгливання, дресура тощо).

Українське циркове мистецтво вирізняється своєю багатожанровістю, що включає класичні циркові жанри, адаптовані до національної культури, та сучасні інноваційні напрямки. Ось детальний огляд основних жанрів із прикладами.

Акробатика

Характеристика жанру

Акробатика є одним із найдавніших і найпопулярніших циркових жанрів. Вона включає виступи, які демонструють силу, гнучкість і баланс артистів. Номери можуть бути сольними, парними або груповими, а виконання зазвичай супроводжується музикою, що додає емоційності.

Українські особливості

- Використання національних мотивів, таких як елементи традиційних танців (гопак, аркан) в акробатичних постановках.
- Яскраві костюми, іноді стилізовані під українські вишиванки чи народний одяг.

Приклади

- Виступи трупи Національного цирку України, де артисти створюють піраміди або синхронно виконують складні акробатичні трюки.
- Номер "Гопак на канаті", де поєднано повітряну гімнастику та традиційний український танець.

Жонглювання

Характеристика жанру

Жонглювання — це маніпуляція предметами (кульками, булавами, обручами тощо) в різних техніках, від класичного до інтерактивного. Артисти демонструють спритність, швидкість і координацію.

Українські особливості

- Використання традиційних українських реквізитів, таких як глечики чи макети серпів.
- Комедійні елементи, які додають виступам легкості та гумору.

Приклади

- Відомий номер "Жонглери з глечиками", де артисти демонструють унікальну техніку роботи з предметами, що імітують елементи українського побуту.
- Номери в Одеському цирку, де жонглювання інтегрують із клоунадою.

Дресура тварин

Характеристика жанру

Дресура включає виступи з участю тварин, яких тренують виконувати трюки. Жанр охоплює дресуру коней, собак, котів, голубів і навіть екзотичних тварин.

Українські особливості

- Акцент на гуманному ставленні до тварин.
- Часто використовуються коні, що символізують козацьку спадщину.

Приклади

- Виступи з кіньми у Харківському цирку, де артисти демонструють трюки верхової їзди в національних костюмах.
- Номер із голубами, які утворюють хороводи під звуки української музики.

Клоунада

Характеристика жанру

Клоунада — це цирковий жанр, що поєднує комедію, міміку, акробатику й інтерактивність із публікою. Клоуни часто імпровізують, створюючи гумористичні ситуації.

Українські особливості

- Використання елементів національного гумору, типових образів, таких як селянин, козак або хитрий жартівник.
- Додавання української народної музики до виступів.

Приклади

- Українські клоуни-сатирики, які працюють із сучасними темами та інтегрують у виступи гострі соціальні жарти.
- Дуети, які поєднують клоунаду з акробатикою, як у виставах Національного цирку України.

Повітряна гімнастика

Характеристика жанру

Цей жанр включає виступи на висоті, з використанням полотен, трапецій, обручів чи канатів. Артисти демонструють легкість і витонченість у повітрі.

Українські особливості

- Інтеграція музичних композицій українських авторів.
- Символічні образи, як-от "Лелека", що символізує рідну землю.

Приклади

- Номер "Політ лелеки", де гімнастка виконує складні трюки під ліричну українську мелодію.
- Акробати Національного цирку, які виконують синхронні виступи на повітряних кільцях.

Магія та ілюзія

Характеристика жанру

Магія та ілюзія охоплюють фокуси, маніпуляції предметами, гіпноз і створення враження надприродного.

Українські особливості

- Використання образів із міфології та народних казок (відьми, чаклуни, русалки).
- Елементи українського театру.

Приклади

- Номер "Містичний Карпатський вечір", де артист викликає "духів гір".
- Виступи ілюзіоністів, які відтворюють магичні ритуали з легенд.

Еквілібристика

Характеристика жанру

Еквілібристика включає вправи на балансування (на канаті, сходах, кулі тощо). Вона демонструє витривалість і координацію.

Українські особливості

- Балансування на канаті з використанням народного реквізиту, наприклад, палиці чи глечиків.
- Музичний супровід із національними мотивами.

Приклади

- Номер "Козацький баланс", де артист балансує на тонкому канаті під музику бандури.
- Еквілібристи зі сходами в Одеському цирку.

Український цирк не лише зберігає багатожанрову традицію, але й постійно розвивається, додаючи нові форми й технології. Кожен жанр має свою унікальну естетику, що гармонійно інтегрується у світовий цирковий контекст.

2.2. Національна ідентичність у циркових виставах.

Національна ідентичність у цирковому мистецтві відображає культурні, історичні та етнічні особливості народу. В українському цирку це особливе явище, оскільки він тісно пов'язаний із народними традиціями, фольклором і характерною символікою. Така інтеграція дозволяє створювати унікальні вистави, які не лише розважають, але й формують у глядачів відчуття національної гордості та приналежності. Українське циркове мистецтво стає потужним засобом передачі національної ідентичності, об'єднуючи елементи традиційної культури та сучасні художні форми.

Ця взаємодія проявляється у багатьох аспектах, від вибору тематики вистав до візуальної естетики. Завдяки цьому циркові номери можуть передавати глибокі символічні значення, які резонують із глядачами, знайомими з національною спадщиною, і водночас викликати захоплення у міжнародній аудиторії, представляючи українську культуру унікально й автентично. Національна ідентичність у циркових виставах проявляється як у стилізації реквізиту й костюмів, так і у створенні сюжетів, натхненних історією та фольклором.

Наприклад, через акробатичні трюки чи жонгливання можуть оживати герої козацьких легенд, а музичний супровід, виконаний на традиційних інструментах, створює атмосферу, яка занурює глядачів у глибину національного духу. Український цирк також активно експериментує з адаптацією казкових сюжетів: такі вистави, як "Лісова пісня" або "Казки про Котигорошка", не тільки розважають, але й навчають, знайомлячи молоде покоління з міфами та моральними уроками, закладеними у народних переказах.

Крім того, український цирк виконує важливу місію у популяризації національної культури на міжнародній арені. Використання етнічної музики, традиційних образів та унікальних постановок дозволяє вирізнитися на фоні інших циркових традицій. Це стає не лише розвагою, а й формою культурної дипломатії, демонструючи світу багатство та красу української ідентичності.

Таким чином, циркове мистецтво в Україні — це не лише інструмент розваги, а й потужний засіб збереження та трансляції національної культури. Воно з'єднує покоління, нагадуючи про витоки, та надихає на збереження традицій у сучасному світі.

Елементи національної ідентичності в українському цирку

1. Фольклорні мотиви

- Вистави часто черпають натхнення з народних пісень, казок, легенд та міфів.
- У сценічних образах можна побачити знайомих персонажів: козака, дівчину в вінку, мудрого діда чи веселого жартівника.

Приклад: номер "Козацькі вершники" в цирку, де артисти відтворюють героїзм і майстерність козаків на конях, виконуючи складні трюки в національних костюмах.

2. Музика

- Музичний супровід вистав часто базується на мелодіях української народної музики. Використання традиційних інструментів (бандура, цимбали, сопілка) додає автентичності.
- У сучасних постановках народні мотиви гармонійно інтегрують у сучасну оркестрову або електронну музику.

Приклад: циркова вистава "Легенда про Карпати", де мелодії народних інструментів супроводжують акробатичні виступи, підкреслюючи атмосферу.

3. Національні костюми

- Артисти часто виступають у костюмах, стилізованих під український народний одяг: вишиванки, плахти, жупани, вінки.
- Кольорова палітра (червоний, білий, синій, чорний) та традиційна вишивка підкреслюють етнічну самобутність.

Приклад: у номерах із жонглюванням артисти використовують традиційні глечики, створюючи візуальний образ українського села.

4. Танцювальні елементи

- Українські народні танці, такі як гопак, аркан чи коломийка, інтегруються у циркові номери, додаючи динамічності та емоційності.
- Танцювальні рухи стають частиною акробатичних постановок.

Приклад: номер "Акробатичний гопак", де артисти виконують складні трюки в ритмі цього знаменитого танцю.

Сюжетні лінії

- Вистави нерідко розповідають про події української історії, підкреслюючи боротьбу за свободу, любов до рідної землі чи силу народного духу.
- Також популярні постановки на основі українських казок, наприклад, про Котигорошка чи Козу-Дерезу.

Приклад: вистава "Душа України", що демонструє історичні сцени від Київської Русі до сучасності через циркові жанри.

6. Природні символи

- Образи української природи — лелеки, соняшники, Дніпро, Карпати — часто включаються в сценографію та реквізит.
- Символіка родючої землі та мирного неба підсилює національний контекст вистави.

Приклад: повітряний номер "Політ лелеки", де артистка на полотнах імітує політ цього птаха — символу України.

Тематичні акценти української ідентичності

1. Козацька спадщина

- Козацтво як символ свободи та сили є важливим елементом багатьох вистав.
- Використовуються шаблі, булави, коні та інші традиційні атрибути.

Приклад: цирковий номер "Козацька звитяга", де вершники демонструють трюки з шаблями.

2. Міфологія та легенди

- Персонажі української міфології (мавки, лісовики, русалки) оживають у циркових виставах.
- Цей підхід додає казковості та загадковості, залучаючи дитячу аудиторію.

Приклад: циркове шоу "Мавка", де акробати та ілюзіоністи відтворюють магічну атмосферу українського лісу.

Патріотизм та сучасність

- Сучасні вистави часто торкаються теми боротьби за незалежність, національної єдності та миру.
- Використання сучасних візуальних технологій допомагає створити актуальні, потужні образи.
- **Приклад:** вистава "Незламна", яка через циркові жанри показує силу духу українського народу.

Роль національної ідентичності у формуванні циркової традиції

1. Підтримка культурної спадщини

Цирк стає важливим засобом збереження та популяризації української культури як у межах країни, так і за кордоном.

2. Інструмент дипломатії

Вистави з національним колоритом стають частиною культурного обміну, представляючи Україну на міжнародній арені.

Приклад: українські артисти в Cirque du Soleil, які інтегрують національні елементи у свої виступи.

3. Формування колективної ідентичності

Для українських глядачів цирк із національними елементами допомагає зміцнювати відчуття спільності, гордості за свої традиції та історію.

4. Інновації через традиції

Використання українських мотивів у сучасному цирковому мистецтві сприяє створенню унікального продукту, який виділяє український цирк у світі.

Національна ідентичність є важливим чинником у розвитку українського цирку. Вона додає глибини та самобутності виставам, перетворюючи їх на не

просто розвагу, а культурний феномен. Від фольклорних мотивів до сучасних сюжетів, український цирк демонструє, як традиції можуть гармонійно інтегруватися у світове мистецтво, зберігаючи автентичність і надихаючи глядачів на відчуття гордості за свою культуру.

Таким чином, циркове мистецтво в Україні — це не лише інструмент розваги, а й потужний засіб збереження, трансляції та розвитку національної культури. Воно з'єднує покоління, нагадуючи про витoki, та надихає на збереження традицій у сучасному світі. Унікальність українського цирку полягає у здатності органічно поєднувати глибокі історичні корені з інноваційними підходами, створюючи мистецький продукт, який є водночас локальним і глобальним.

Завдяки інтеграції народних символів, музики, естетики й тематики, циркові вистави стають дзеркалом національного духу, формуючи не тільки художнє, але й патріотичне світосприйняття. Вони відображають життєву філософію українців — любов до свободи, гармонію з природою, витривалість та гумор навіть у складних умовах.

На міжнародній арені український цирк слугує важливим інструментом культурної дипломатії. Він показує, як можна зберігати власну унікальність у глобалізованому світі, розкриваючи світу багатство українських традицій. Циркові вистави зі зрозумілою, але автентичною стилістикою стають символом культурного розмаїття України та її незламного духу.

Це мистецтво не тільки зберігає минуле, але й сміливо дивиться у майбутнє, адаптуючись до викликів сучасності й вписуючи українську культуру у світовий контекст через творчість, яка надихає, єднає та залишає незабутнє враження.

2.3. Сценографія та музичне оформлення циркових виступів.

Сценографія та музичне оформлення є ключовими елементами циркового мистецтва, які створюють атмосферу вистави, посилюють емоційний вплив на глядачів і підкреслюють унікальність кожного номера. Вони об'єднують

візуальні та звукові компоненти, формуючи гармонійний художній образ, що допомагає передати сюжет, характер персонажів чи специфіку акробатичного трюку.

Сценографія циркових виступів

Сценографія включає оформлення арени, декорації, освітлення, реквізит та костюми артистів. У циркових виставах вона має кілька важливих функцій. Сценографія враховує особливості циркового майданчика: круглу арену, відсутність четвертої стіни та багатофункціональність простору. Для повітряних номерів часто використовують підвісні конструкції, полотна, кільця, трапеції, що стають частиною візуальної композиції.

Передача сюжету

Декорації й реквізит підкреслюють тематику виступу. Наприклад, у номерах за мотивами народних казок сценографія може включати стилізовані елементи природи, хати, млини чи чарівні атрибути. У виставі "Лісова пісня" використовуються стилізовані дерева, що символізують український ліс, підсвічені зеленим і золотистим освітленням.

Посилення емоційного впливу

Правильно підібрані кольори та текстури декорацій створюють потрібний настрій: яскраві кольори додають динаміки та веселощів, тоді як м'які й приглушені тони створюють атмосферу загадковості чи романтики.

Рухомі декорації та технології

Сучасні циркові постановки активно використовують мобільні елементи декорацій (карети, що рухаються, підйомні платформи) та інтерактивні технології (проекції, голограми, LED-освітлення). У номерах із дресированими тваринами можуть використовуватися яскраві каруселі чи великі арени з фоном зоряного неба, створеним за допомогою світлових проекцій.

Візуальні символи

У циркових виставах, які акцентують увагу на національних мотивах, часто присутні символічні елементи: соняшники, вишиті рушники, традиційні українські хатинки або образи козацьких куренів.

Костюми та реквізит

Костюми артистів є частиною сценографії. Вони підкреслюють тему номера, забезпечують естетичну гармонію й часто адаптуються до фізичних вимог артистів. Костюми для акробатів мають бути еластичними та яскравими, тоді як одяг для дресирувальників тварин часто нагадує мисливські костюми.

Музичне оформлення циркових виступів

Музика — невіддільна частина циркового мистецтва, що супроводжує кожен номер і допомагає створити потрібний ритм, атмосферу та емоційний ефект. Вона виконує роль невидимого режисера, який направляє увагу глядачів, підкреслює динаміку подій та формує емоційний фон вистави. Музичний супровід здатний зробити номер більш напруженим, підкреслюючи драматизм ризикованих трюків, або ж легким і веселим, створюючи невимушену атмосферу для комічних виступів.

Циркова музика має унікальну властивість підсилювати зорове сприйняття. Вона допомагає глядачам відчутти всю складність і красу акробатичних елементів, синхронізуючись із кожним рухом артистів. Наприклад, раптове посилення звуку може наголошувати на кульмінації номера, тоді як плавний темп створює ефект очікування та напруги. У деяких виставах музика навіть визначає ритм і темп виконання трюків, стаючи основою, на якій будується весь номер. Окрім ритмічної й емоційної функцій, музика часто стає інструментом для побудови сюжету.

У виставах з драматичною чи казковою тематикою вона задає тон розвитку подій, підкреслюючи зміни у настрої: від радісних моментів до напружених чи меланхолійних. У номерах із тваринами музика виконує ще одну важливу роль — вона служить засобом комунікації між дресирувальником і його підопічними, задаючи сигнали для певних дій. Сучасні циркові вистави все частіше

використовують електронну музику та цифрові технології, що дозволяє значно розширити звукові можливості.

Інноваційні підходи до створення саундтреків включають інтеграцію звуків природи, механіки чи навіть людського голосу, що додає глибини та багатогранності звуковому супроводу.

Водночас класичні цирки зберігають традицію живого оркестрового виконання, яке додає виступам особливого шарму й автентичності. У цирковому мистецтві музика є також важливим засобом збереження культурної ідентичності. Використання національних мелодій, інструментів і ритмів робить вистави унікальними та дозволяє виразити глибокий зв'язок із культурними традиціями. Це особливо помітно в українському цирку, де музика часто базується на народних піснях чи танцювальних мелодіях, таких як гопак або коломийки, додаючи етнічного колориту.

Таким чином, музика не лише супроводжує циркові вистави, а й формує їхню унікальну емоційну палітру, допомагаючи глядачам повністю зануритися у магію дійства. Вона є невід'ємною частиною циркового мистецтва, що об'єднує рух, звук і емоцію в єдине гармонійне ціле.

Жанрове розмаїття

- Музика для циркових виступів охоплює широкий спектр стилів: від класичної до сучасної електронної музики.
- У класичних цирках переважають маршові мелодії, які задають динамічний темп і підкреслюють рухи артистів.
- У сучасних шоу використовують поп, рок, електронну музику, додаючи драматизму чи енергії.

Функції музики

- **Емоційний супровід:** музика підсилює драматургію номера, допомагаючи глядачам краще зрозуміти його характер.
- **Ритмічна підтримка:** музичний темп допомагає артистам синхронізувати рухи, особливо у складних акробатичних номерах.

- **Атмосферність:** музика створює контекст — веселий, романтичний, містичний або епічний.

Під час комічних номерів використовуються легкі мелодії з елементами джазу або регтайму, тоді як у повітряних номерах — плавна та лірична музика.

Живий супровід

- У класичних цирках музику виконує оркестр, який працює у реальному часі, реагуючи на дії артистів. Це створює особливу атмосферу та додає виступу унікальності.

У Національному цирку України часто виступають оркестри, що грають аранжування народних мелодій.

Електронні та записані композиції

- Сучасні постановки дедалі частіше використовують заздалегідь записану музику, доповнену звуковими ефектами. Це дає змогу створити багатогранний звуковий супровід із включенням шумів природи, механічних звуків чи навіть голосів.

У виставі "Карпатські легенди" використано електронні мелодії, поєднані з аудіозаписами звуків вітру, пташиного співу й шуму гірських річок.

Національні мотиви

- Українські циркові вистави часто використовують народну музику, яка створює унікальне національне забарвлення.

- Інструменти, такі як бандура, сопілка чи трембіта, додають звучанню автентичності.

У номерах із темою козацтва часто звучать маршові мелодії, виконані на бандурі, або фрагменти з гопака.

Взаємодія з дією

- Музика не просто супроводжує виступ, а взаємодіє з ним: раптові акценти підкреслюють складність трюку, повільний темп підсилює напругу перед кульмінацією.

У виступах повітряних гімнастів мелодія наростає разом із рухом артистів, досягаючи апогею під час виконання найскладнішого трюку.

Сучасні інновації в сценографії та музиці

Світлові шоу

LED-екрани та лазерні технології створюють динамічні фони, які реагують на рух артистів і змінюють атмосферу вистави в реальному часі.

Приклад: проекції зоряного неба чи морських хвиль для створення атмосфери "космічного" або "водного" шоу.

Інтерактивні декорації

- Використання сенсорних технологій, де рух артистів змінює світлові чи звукові ефекти.

Музичні інструменти на сцені

- В окремих номерах артисти самі грають на інструментах, поєднуючи це з акробатикою або жонгливанням.

Мультимедійні інсталяції

- Відео-проекції створюють ілюзію руху через час і простір, додаючи номерам багатшаровості.

Сценографія та музичне оформлення циркових виступів є основоположними елементами, які перетворюють номери на цілісне мистецьке дійство, здатне викликати у глядачів глибокі емоції й залишати незабутні враження. Ці складові виступів забезпечують гармонійне поєднання візуальної, акустичної та емоційної складових, що допомагає не лише донести ідею вистави, а й створити магічну атмосферу, яка захоплює уяву.

Сценографія формує простір вистави, використовуючи декорації, освітлення, костюми та рухомі елементи. Вона не просто підкреслює дію, а стає її активною частиною, сприяючи зануренню глядачів у сюжет. Завдяки розвитку технологій сучасні циркові шоу мають змогу експериментувати з інтерактивними декораціями, проекціями та мультимедійними ефектами, що дозволяє створювати видовища, які раніше здавалися неможливими. Музичне оформлення доповнює візуальний бік виступів, задаючи ритм, емоційну напругу й загальний тон номера.

У поєднанні з живим виконанням музики або сучасними електронними композиціями досягається унікальний синтез, що робить циркове мистецтво універсальним і зрозумілим для глядачів будь-якої культури. Особливе місце займає використання національних мотивів, які додають виставам етнічного колориту та сприяють збереженню культурної спадщини. Український цирк, інтегруючи елементи національної ідентичності в сценографію та музичний супровід, демонструє здатність мистецтва не лише розважати, але й формувати культурний діалог, відображати історичну пам'ять та підтримувати традиції. Декорації, натхненні українським фольклором, та музика, що використовує народні інструменти й мелодії, дозволяють створювати вистави, які одночасно є сучасними та глибоко національними.

Таким чином, сценографія й музика — це ті невидимі нитки, які зв'язують всі елементи циркового мистецтва в єдине ціле, додаючи номерам не лише технічної досконалості, а й художньої глибини. У поєднанні зі зусиллями артистів ці елементи роблять цирк не просто видовищем, а справжнім мистецьким явищем, яке залишається в пам'яті глядачів надовго. Завдяки своїй здатності адаптуватися до сучасності, циркові постановки мають потенціал для подальшого розвитку, при цьому залишаючись унікальним простором, де поєднуються інновації, традиції та творчість.

2.4. Видатні постаті українського цирку: митці та режисери.

Український цирк має багатий і яскравий спадок, який формується завдяки внеску численних митців, артистів і режисерів. Ці особистості не лише створювали яскраві виступи, а й значно вплинули на розвиток циркової культури, виводячи український цирк на міжнародний рівень. Нижче наведено деяких із видатних постатей українського цирку, які залишили значний слід у його історії:

Анатолій Антонович Дубіно

Анатолій Дубін — видатний український цирковий артист, який зробив вагомий внесок у розвиток циркового мистецтва, зокрема в галузі акробатики та жонглювання. Його творчий шлях і професійні досягнення залишили помітний

слід у культурній спадщині українського цирку, а його інноваційний підхід до виконання трюків та постановок дозволив підняти рівень українського циркового мистецтва на новий рівень.

Анатолій Дубін народився в Україні, і ще з раннього дитинства виявляв великий інтерес до спорту і фізичної культури, що стало основою для його майбутньої кар'єри циркового артиста. Він навчався в циркових школах, здобуваючи навички акробатики, жонглювання та виконання складних фізичних трюків. У своєму мистецтві він поєднував високу технічну майстерність і артистизм, що дозволило йому стати одним із найбільш видатних представників українського цирку.

Анатолій Дубін здобув популярність завдяки своєму майстерному виконанню акробатичних номерів, які включали не лише стандартні елементи, а й інноваційні прийоми, що відрізнялися складністю і елегантністю. Він був справжнім новатором у галузі жонглювання, створюючи вражаючі комбінації трюків із різноманітними об'єктами, зокрема з м'ячами, кільцями та палицями. Дубін був учасником численних міжнародних циркових фестивалів, де неодноразово здобував призи та нагороди за технічну досконалість і артистичну виразність. Його номери стали впізнаваними завдяки оригінальним елементам і високій рівні майстерності.

Анатолій Дубін не лише вдосконалював класичні циркові жанри, а й активно працював над їх розвитком, створюючи нові формати виступів. Його підхід до циркового мистецтва, в якому важливе місце посідає поєднання фізичної майстерності та емоційної виразності, став прикладом для багатьох молодих артистів, які прагнули досягти високого рівня професіоналізму.

Дубін також багато уваги приділяв педагогічній діяльності, передаючи свій досвід і знання наступним поколінням циркових артистів. Як наставник, він допоміг багатьом молодим акробатам і жонглерам досягти успіху на сцені, виховуючи у них не лише технічну майстерність, а й розуміння циркового мистецтва як важливої форми художнього виразу.

Особливу увагу Анатолій Дубін приділяв сценографії та постановці своїх виступів. Він розумів, наскільки важливо поєднувати технічну складність з емоційною наповненістю виступу. Завдяки його творчим рішенням багато його номерів стали справжніми цирковими шедеврами, в яких висока майстерність акробатів і жонглерів органічно поєднувалася з живим музичним супроводом і спеціальними сценічними ефектами.

Анатолій Дубін залишив глибокий слід в історії українського цирку, адже його творчість сприяла розвитку циркової культури не лише в Україні, а й за її межами. Завдяки його інноваціям цирк став не тільки технічно досконалішим, але й більш емоційно насиченим, глибше інтегрованим в культурну спадщину України.

Загалом, творчість Анатолія Дубіна стала символом високої циркової майстерності та артистизму. Його внесок у розвиток циркового мистецтва допоміг підняти український цирк на міжнародний рівень, зробивши його одним із важливих культурних явищ в Україні та за її межами.

Геннадій Олександрович Картуков

Геннадій Олександрович Картуков — видатний український цирковий артист, дресирувальник, режисер та педагог, який значно вплинув на розвиток циркового мистецтва в Україні та за її межами. Його кар'єра охоплює кілька десятиліть і є прикладом високого професіоналізму, творчої відданості та інноваційного підходу до циркового мистецтва.

Геннадій Картуков народився в Україні в родині, яка мала зв'язок із цирковим мистецтвом. Він рано проявив свій талант до роботи з тваринами, особливо з кіньми та дресируванням тварин. З дитинства він був захоплений цирковим мистецтвом і прагнув стати частиною цієї унікальної культури. Після закінчення циркової школи, Картуков розпочав свою кар'єру в українських цирках.

Геннадій Картуков здобув велику популярність завдяки своїм інноваційним методам дресури. Він працював з різноманітними тваринами, серед яких були і коні, і великі хижакі, зокрема тигри та леви. Його методи

дресури відзначалися не лише високим рівнем технічної складності, а й гуманним підходом до тварин, що стало його візитною карткою.

Особливе місце в його творчості займали виступи з кіньми. Його дресировані коні виконували не тільки традиційні циркові трюки, а й більш складні комбінації, що вражали глядачів своєю гармонією, елегантністю та точністю. Також Картуков розробив ряд номерів, в яких поєднував артистизм і акробатику з елементами театрального дійства, створюючи динамічні і емоційно насичені вистави.

Геннадій Картуков став новатором у галузі циркової дресури. Він використовував не лише традиційні методи тренування, але й розробляв нові прийоми, що дозволяли досягати великих результатів при мінімальному стресі для тварин. Зокрема, він активно використовував методи позитивного підкріплення, які сприяли встановленню довіри між дресирувальником і твариною. Ці методи стали стандартом у багатьох цирках по всьому світу.

Одним з важливих досягнень Геннадія Картукова стало створення унікальних циркових номерів, в яких він активно експериментував із новими формами дресури, включаючи тісну взаємодію з різними тваринами в рамках одного номера. Його постановки часто включали не лише традиційні циркові елементи, а й театралізовані сцени, які підсилювали емоційний ефект.

Крім того, що Геннадій Картуков був видатним дресирувальником, він також зробив значний внесок у циркове мистецтво як режисер. Його вистави відрізнялися не лише технічною досконалістю, а й глибокою художньою складовою. Картуков створював цілісні циркові шоу, де кожен номер був частиною великої вистави, що поєднувала різні жанри — від акробатики до драматичних елементів.

Він був одним з тих митців, хто зміг поєднати традиції цирку з новими технологічними і художніми підходами, завдяки чому його вистави завжди привертали увагу глядачів. Його режисерські роботи неодноразово ставали лауреатами престижних циркових фестивалів.

Геннадій Картуков також значно сприяв розвитку циркового мистецтва як педагог. Він ділився своїм досвідом з молодими артистами, передаючи їм не лише технічні навички, а й розуміння того, як потрібно працювати з тваринами і як важливо створювати емоційно насичене дійство, яке здатне вразити глядачів. Його вихованці стали відомими артистами цирку, і його педагогічний стиль отримав високу оцінку в циркових колах.

Геннадій Картуков залишив значний слід в історії українського цирку. Його методи дресури, режисерські постановки та педагогічна діяльність стали важливими етапами розвитку циркового мистецтва в Україні. Завдяки його зусиллям український цирк здобув визнання на міжнародній арені. Крім того, його внесок у гуманізацію дресури тварин та інтеграцію нових підходів до циркового шоу став важливим кроком у розвитку циркової культури на світовому рівні.

Геннадій Олександрович Картуков — це митця, чії досягнення в дресурі, режисурі та педагогіці значно вплинули на українське циркове мистецтво. Його новаторський підхід до роботи з тваринами та інноваційні театралізовані вистави зробили його одним з провідних діячів циркового мистецтва в Україні та за її межами. Картуков не лише створював вистави, які вражали технічною майстерністю, але й виховував нові покоління циркових артистів, передаючи їм цінні знання та досвід.

Олексій Євгенович Красних

Олексій Красних — відомий український цирковий артист і дресирувальник, чия творчість залишила значний слід у розвитку циркового мистецтва в Україні. Він здобув популярність завдяки своїм численним досягненням у сфері дресури тварин, а також інноваціям у створенні циркових номерів. Олексій Красних став одним з провідних діячів циркової культури, поєднуючи високий професіоналізм із художнім баченням.

Олексій Красних народився в Україні та з раннього віку виявляв цікавість до цирку та дресури тварин. Він розпочав свою кар'єру в цирковій школі, де здобув базові навички роботи з різними тваринами та акробатичні здібності.

Проте справжнє визнання Красних здобув завдяки своїй діяльності як дресирувальник, особливо у роботі з кіньми, собаками та великими хижаками.

Олексій Красних став відомим завдяки своїй віртуозній дресурі тварин, особливо коней і собак. Його виступи з тваринами завжди вирізнялися високою технічною майстерністю та емоційною насиченістю. Красних створював незабутні циркові номери, в яких тварини не просто виконували трюки, а ставали справжніми артистами, які активно взаємодіяли з артистами-людьми, виконуючи складні елементи в рамках великої театралізованої вистави.

Особливу увагу Красних приділяв створенню складних комбінацій з кіньми, в яких тварини не лише виконували акробатичні трюки, а й брали участь у створенні чіткої хореографії номеру. Його роботи з кіньми стали класикою циркового мистецтва, оскільки вони поєднували в собі елегантність, гармонію рухів і технічну складність. Виступи, де коні виконували складні акробатичні елементи, завжди вражали глядачів своїм динамізмом та витонченістю.

Олексій Красних був відомий своєю здатністю інтерпретувати традиційні циркові номери по-новому, додаючи елементи новаторства та творчості. Його інноваційний підхід до дресури тварин полягав у використанні нових методів навчання, які дозволяли досягти високих результатів при збереженні гуманних умов для тварин. Красних активно впроваджував у свою практику принципи позитивного підкріплення та психологічного підходу до тварин, що сприяло створенню довірчих відносин між дресирувальником і його підопічними.

Його творчі підходи та експерименти з композицією номерів також дозволяли досягати особливої емоційної атмосфери на арені. Номери Олексія Красних відзначалися не лише технічними досягненнями, але й вражаючим артистизмом, де кожен рух тварин був поєднаний з музикою, хореографією та театральним втіленням.

Олексій Красних не лише виступав як дресирувальник, але й активно працював як режисер циркових постановок. Його режисерські роботи відрізнялися глибоким розумінням циркового мистецтва, де кожен елемент був важливим для створення загального емоційного ефекту. Красних прагнув

поєднати різні жанри цирку — від акробатики до театральних сцен, що дозволяло створювати яскраві та захоплюючі вистави.

Окрім того, він активно працював як педагог, передаючи свої знання новим поколінням циркових артистів. Його навчальний стиль базувався на поєднанні практичних навичок і теоретичних основ циркового мистецтва, що дозволяло його учням досягати високих результатів у професії. Чимало з його вихованців стали відомими цирковими артистами.

Олексій Красних став важливою постаттю в історії українського цирку. Його творчість сприяла розвитку не тільки традиційної циркової дресури, а й художнього та театрального підходу до циркових вистав. Він не лише вніс важливий вклад у технічний розвиток цирку, а й допоміг підняти циркове мистецтво на новий художній рівень.

Виступи, які створював Красних, були поєднанням емоційної глибини, артистизму та технічної досконалості. Його внесок у розвиток цирку зберіг свою актуальність і до сьогодні, адже багато його номерів стали класичними прикладами циркової майстерності, які використовуються в репертуарах сучасних цирків.

Олексій Красних — це одна з ключових фігур українського циркового мистецтва, чия діяльність значно вплинула на розвиток циркової культури в Україні та за її межами. Його дресура тварин, режисерські досягнення та педагогічна діяльність сприяли не лише технічному, але й художньому вдосконаленню циркового мистецтва. Красних став одним з тих, хто поєднав традиції з новаторським підходом, створюючи незабутні циркові вистави, що залишили помітний слід у культурній спадщині українського цирку.

Грін Леонід Леонідович

Леонід Леонідович Грін — видатний український цирковий артист, режисер, та педагог, який значно вплинув на розвиток циркового мистецтва в Україні. Його творчість охоплює не тільки роботу в циркових виставах, але й педагогічну діяльність, а також внесок у новаторство циркових постановок. Грін став одним з найбільш помітних діячів українського цирку завдяки своїм

технічним досягненням, художньому підходу до виступів і здатності інтерпретувати традиційні циркові жанри у новому світлі.

Леонід Грін народився в Україні в родині, де циркове мистецтво мало певне значення. Він з дитинства захоплювався фізичною культурою та мистецтвом, тому вже з ранніх років вирішив стати цирковим артистом. Після навчання в цирковій школі він почав працювати в цирках, де здобував досвід як акробат і дресирувальник. Водночас він прагнув до вдосконалення власного мистецтва, що згодом допомогло йому стати одним із провідних циркових діячів в Україні.

Леонід Грін здобув визнання як висококласний дресирувальник, який працював з різними видами тварин. Особливо велике значення мали його досягнення в дресурі коней і великих хижаків, таких як тигри та леви. Грін був новатором у використанні різноманітних технік дресури, завдяки чому йому вдалося досягти неабияких результатів при гуманному підході до роботи з тваринами.

Одним з основних досягнень Гріна в дресурі стало його вміння створювати високодинамічні циркові номери, в яких тварини не лише виконували складні трюки, а й брали участь у виступах в інтеграції з іншими артистами. Його трюки були дуже технічно складними, але завжди емоційно насиченими, що дозволяло глядачам не лише захоплюватися майстерністю, а й відчувати силу і красу взаємодії між людиною та твариною.

Грін також зробив великий внесок у розвиток циркової режисури. Його творчість характеризувалася створенням незвичайних і динамічних циркових постановок, у яких велика увага приділялася хореографії, театралізації та інтерпретації класичних циркових жанрів. Він прагнув вивести цирк на новий художній рівень, інтегруючи різноманітні елементи театру та музики.

У своїх режисерських роботах Грін поєднував високі акробатичні навички та дресуру тварин із театралізованими сценами, що робило вистави більш вражаючими та емоційними. Він використовував різноманітні сценарії для своїх шоу, часто інтегруючи сюжетні лінії, що дозволяло додати в циркові вистави не тільки видовищність, а й певну глибину.

Леонід Грін також відомий своєю педагогічною діяльністю, адже він передавав свої знання та досвід молодим артистам. Його навчальний метод ґрунтувався на поєднанні класичних технік циркового мистецтва з новаторськими підходами. Як наставник, він сприяв розвитку нових талантів, допомагаючи молодим дресирувальникам і артистам розвивати свої технічні та художні здібності.

Грін також активно працював над вдосконаленням педагогічних програм циркових шкіл, створюючи нові підходи до дресури, що дозволяли оптимізувати процес навчання і сприяти кращій взаємодії між артистами та їхніми тваринами. Його вихованці стали відомими цирковими артистами, і багато з них дякують йому за надану можливість стати частиною великої циркової родини.

Одним із основних внесків Леоніда Гріна в циркове мистецтво є його новаторський підхід до поєднання традиційних циркових жанрів з новими формами і техніками. Він вніс значні зміни в спосіб роботи з тваринами, застосовуючи сучасні методи дресури і вдосконалюючи традиційні циркові номери. Це дозволило не тільки підвищити рівень майстерності артистів, але й зробити сам цирк більш емоційно насиченим і видовищним.

Леонід Грін здобув визнання не тільки в Україні, але й за її межами. Його виступи на міжнародних циркових фестивалях були високо оцінені, а його режисерські роботи стали важливим етапом у розвитку циркового мистецтва. Він був лауреатом численних нагород і премій, які підтверджували високий рівень його професіоналізму та значення в цирковій культурі.

Грін також брав участь у численних фестивалях і циркових конкурсах, де його роботи були відзначені багатьма престижними нагородами. Його внесок у розвиток цирку став важливим етапом у формуванні сучасної циркової культури, а його вплив на нові покоління артистів і режисерів залишається значним і сьогодні.

Леонід Грін — це великий цирковий майстер, чия діяльність залишила значний слід у розвитку українського циркового мистецтва. Його досягнення в дресурі, режисурі та педагогіці дозволили підняти рівень українського цирку на

новий, світовий рівень. Як новатор та наставник, Грін змінив циркову практику, поєднавши традиції з сучасними підходами, що дозволило створити численні шедеври циркового мистецтва. Його внесок у циркову культуру України є безсумнівним, і він продовжує надихати нові покоління артистів.

Василь Миколайович Дзюба

Василь Миколайович Дзюба — видатний український цирковий артист, режисер і педагог, чий внесок у розвиток українського циркового мистецтва є значним і незабутнім. Його творчість охоплює не лише роботу в циркових виставах, але й педагогічну діяльність, а також значний внесок у популяризацію українського цирку на міжнародній арені. Дзюба став відомим завдяки своїм акробатичним досягненням, інноваціям у циркових номерах та педагогічній роботі, яка допомогла сформувати нові покоління талановитих циркових артистів.

Василь Дзюба народився в Україні і з раннього віку виявляв великий інтерес до циркового мистецтва. Свою кар'єру він розпочав в цирковій школі, де навчався основам акробатики та циркових дисциплін. Уже на початку своєї кар'єри він проявив себе як талановитий артист, який володіє високими технічними навичками та здатний виконувати складні акробатичні номери.

З часом Дзюба став відомим акробатом, який виконував не тільки класичні акробатичні трюки, а й працював у більш складних і технічно вражаючих комбінаціях, що вимагали від нього високої майстерності та фізичної підготовки. Важливою складовою його творчості стала увага до емоційної виразності виступів, де кожен рух був органічно вписаний у загальну атмосферу номеру.

Одним із головних досягнень Василя Дзюби стала його діяльність в акробатичних номерах, де він не тільки був виконавцем, але й режисером складних комбінацій. Дзюба був одним із представників нової хвилі циркових артистів, які зуміли поєднати класичні традиції цирку з новими підходами до

акробатики. Його номери стали візитівкою українського цирку на міжнародних фестивалях.

Василь Дзюба відомий як один з майстрів, які застосовували новітні технічні прийоми в акробатиці, включаючи використання нових тренувальних методик та обладнання. Ці підходи дозволяли йому створювати складні комбінації, що вражали глядачів своєю технічною складністю та елегантністю. Василь Дзюба не лише виступав як артист, але й активно працював як режисер і педагог. Як режисер, він створював циркові номери, де акробатичні елементи органічно поєднувалися з іншими цирковими жанрами. Він прагнув до того, щоб кожен номер був не просто технічно складним, але й емоційно насиченим, відображаючи не тільки фізичні можливості артистів, а й їхнє художнє бачення.

Педагогічна діяльність Дзюби також стала важливою частиною його творчого шляху. Він активно працював над формуванням нового покоління циркових артистів, передаючи свої знання та досвід молодим талантам. Його вихованці стали важливими фігурами в українському та міжнародному цирковому мистецтві. Завдяки своєму педагогічному таланту Дзюба зміг створити цілу плеяду циркових артистів, які продовжували його справу і ставали успішними професіоналами у цирковій галузі. Його навчальний підхід базувався на поєднанні традиційних циркових технік і сучасних методів тренувань, що дозволяло молодим артистам розвиватися швидше і досягати високих результатів.

Василь Дзюба також був відомий своєю здатністю впроваджувати інновації в циркове мистецтво. Його робота як режисера полягала в пошуку нових форм вираження через циркові номери, де особливу увагу він приділяв художній складовій вистав. Він часто використовував елементи театру, музики та хореографії, щоб зробити циркові номери більш емоційними та виразними.

Дзюба активно працював над створенням нових форм поєднання акробатики з іншими цирковими жанрами, що дозволяло робити номери не тільки технічно вражаючими, а й драматургічно цікавими для глядачів. Його вистави мали властивість емоційно зачіпати публіку, поєднуючи видовищність з

глибоким художнім змістом. Василь Миколайович Дзюба здобув високе визнання не лише в Україні, але й за її межами. Його роботи були представлені на численних міжнародних циркових фестивалях, де він здобув низку нагород і премій. Дзюба став лауреатом міжнародних циркових нагород, що підтверджує його значення як артиста та режисера в світовому контексті. Його внесок у розвиток українського цирку та циркової культури в цілому став важливим етапом в історії українського мистецтва. Дзюба не лише сприяв підвищенню технічного рівня циркових номерів, а й допоміг розвинути нові форми циркового мистецтва, які активно використовуються в сучасному цирку.

Василь Миколайович Дзюба — це велика постать в історії українського цирку, чий внесок в розвиток циркової культури неможливо переоцінити. Як артист, режисер і педагог, він зробив значний вплив на розвиток циркового мистецтва, створюючи унікальні акробатичні номери, впроваджуючи новаторські підходи і навчав нові покоління циркових майстрів. Дзюба став символом високої майстерності та творчого підходу до циркового мистецтва, його творчість залишає свій слід у серцях глядачів і в пам'яті українського цирку.

Борис Михайлович Заєць

Борис Михайлович Заєць — видатний український цирковий артист, дресирувальник, педагог і режисер, чий внесок у циркове мистецтво є значним та незабутнім. Він став однією з ключових фігур у розвитку українського цирку, особливо в галузі дресури тварин, а також втілював новаторські ідеї у циркові постановки, здобувши визнання на міжнародній арені.

Борис Заєць народився в Україні в родині, яка мала певні зв'язки з цирковим мистецтвом. З самого дитинства він виявляв інтерес до циркових вистав та тварин, що зрештою визначило його майбутній шлях. Навчаючись у цирковій школі, він здобув глибокі знання в дресурі тварин та акробатичних номерах, що стало основою для його майбутніх успіхів.

Його кар'єра почалася як дресирувальника, і незабаром він став одним з провідних фахівців у галузі. Спочатку Борис Заєць працював з різними видами

тварин, зокрема з кінями, собаками, і птахами, створюючи численні номери, які вражали глядачів не лише технічною майстерністю, а й емоційною виразністю.

Значну частину свого творчого життя Борис Заєць присвятив дресурі тварин, ставши одним із найвідоміших дресирувальників в Україні.

Його унікальний підхід до дресури включав не тільки технічну майстерність, але й гуманний підхід до тварин, що стало його візитною карткою. Він вмів створювати такі номери, де тварини не лише виконували складні трюки, а й виглядали природно, органічно втілюючи певні характерні образи.

Одним із найбільш відомих аспектів творчості Заєця була його робота з кінями, яких він навчив виконувати складні акробатичні трюки. Його дресура базувалася на глибокому розумінні психології тварин, що дозволяло встановлювати міцний контакт між артистом і твариною. Цей підхід дозволяв створювати номери, де тварини не тільки виконували технічно складні трюки, а й передавали емоції, що додавало виступам особливого драматизму та виразності.

Борис Заєць став новатором у цирковій дресурі, застосовуючи нові підходи до роботи з тваринами, що дозволяло досягати високих результатів. Однією з його інновацій була інтеграція класичних циркових трюків із елементами театралізації, що надавало виступам глибину та емоційність.

Він активно працював над вдосконаленням методів тренування, створюючи нові техніки дресури, що дозволяли більш гуманно і ефективно працювати з тваринами. Його новаторський підхід зробив дресуру не лише технічно досконалою, але й артистично виразною, що стало важливою частиною циркових вистав.

Крім роботи як дресирувальник, Борис Заєць також займався режисерською діяльністю, створюючи унікальні циркові постановки. Його режисерський стиль полягав у тому, щоб кожен номер був емоційно насиченим і технічно досконалим. Він поєднував високі акробатичні та дресурні елементи з художньою складовою, створюючи вистави, які не лише вражали видовищністю, а й мали глибокий зміст.

У своїй педагогічній діяльності Заєць передавав молодим артистам свої знання та досвід. Як наставник, він зумів створити цілу плеяду талановитих дресирувальників і циркових артистів, які продовжували його справу. Його методи навчання базувалися на поєднанні класичних технік з інноваційними підходами, що дозволяло швидко розвивати навички і підвищувати професіоналізм учнів.

Борис Заєць здобув широке визнання не тільки в Україні, але й за кордоном. Його виступи були представлені на численних міжнародних циркових фестивалях, де вони отримали високу оцінку за свою технічну складність і артистичну виразність. Його творчість була нагороджена численними преміями і нагородами, що підтверджують високий рівень його майстерності та вплив на розвиток циркового мистецтва.

Заєць став відомим не лише завдяки своїй технічній майстерності, але й завдяки своєму інноваційному підходу до роботи з тваринами та створенню циркових номерів, що виходили за рамки традиційних уявлень про цирк. Його вплив на сучасне циркове мистецтво залишається значним і сьогодні.

Борис Михайлович Заєць — це важлива постать в історії українського цирку, чий внесок у розвиток циркової дресури, режисури та педагогіки є безсумнівним. Він не лише підняв рівень дресури тварин в Україні на новий рівень, але й створив численні циркові постановки, які стали класикою українського цирку. Його педагогічний внесок дозволив підготувати нові покоління талановитих артистів, а його новаторський підхід до циркового мистецтва продовжує надихати професіоналів та глядачів.

Анатолій Вікторович Залевський

Анатолій Вікторович Залевський — видатний український цирковий артист, режисер і педагог, чий вклад в розвиток українського цирку є величезним і незабутнім. Залевський здобув популярність завдяки своїм унікальним акробатичним номерам, інноваціям у циркових виставах і значній ролі в розвитку нових технік циркової майстерності. Його творчість охоплює різні

аспекти циркового мистецтва, а також він залишив свій слід у педагогічній діяльності.

Анатолій Вікторович Залевський народився в Україні та з дитинства виявляв інтерес до циркового мистецтва. Як і багато інших циркових артистів, він почав свою кар'єру в цирковій школі, де здобув навички в акробатиці та інших циркових дисциплінах. Вже в юному віці він проявив великі здібності до циркових трюків і швидко став одним із провідних артистів своєї школи.

Одним із головних досягнень Анатолія Залевського стала його діяльність в акробатичних номерах, які мали неабияку технічну складність. Він працював над створенням нових форм акробатичних комбінацій, вдосконалюючи класичні прийоми і вводячи новаторські елементи. Його номери завжди відзначалися високим рівнем майстерності, точністю виконання та емоційною виразністю.

Залевський не обмежувався лише класичними акробатичними номерами, а також впроваджував елементи театральності та динамічної хореографії в циркові вистави. Це дозволяло зробити циркові номери не лише технічно складними, але й драматургічно цікавими, забезпечуючи більшу взаємодію між артистами та глядачами.

Анатолій Залевський також зробив значний внесок у режисуру циркових вистав. Як режисер, він працював над створенням масштабних шоу, в яких циркові номери поєднувалися з театралізованими елементами, музичними композиціями і хореографією. Його підхід до режисури полягав у створенні цілісної емоційної атмосфери, де кожен номер був органічною частиною загальної концепції вистави.

Особливу увагу він приділяв композиційній частині вистав, формуючи динамічний ритм і гармонію між різними цирковими жанрами. Його циркові постановки завжди мали високий художній рівень, що стало однією з причин їхнього успіху на міжнародній арені.

Окрім того, що Анатолій Залевський був прекрасним артистом і режисером, він також активно займався педагогічною діяльністю. Він працював у циркових школах, де навчав молодих артистів акробатики та циркової

режисури. Як наставник, він передавав свій досвід і знання новим поколінням, виховуючи талановитих циркових майстрів.

Він навчав своїх учнів не лише технічним аспектам циркової майстерності, а й художньому баченню, допомагаючи молодим артистам створювати власні циркові номери, які б вражали глядачів не лише технікою, але й глибиною емоційного змісту.

Творчість Анатолія Залевського була високо оцінена як в Україні, так і за її межами. Його виступи на міжнародних циркових фестивалях та вистави здобули численні нагороди і премії. Він став лауреатом престижних циркових нагород, що підтверджує високий рівень його майстерності та внесок у розвиток циркового мистецтва.

Залевський мав велике визнання серед своїх колег і став одним із провідних діячів циркового мистецтва України. Його роботи і сьогодні залишають значний слід у розвитку українського цирку.

Анатолій Вікторович Залевський — це одна з визначних постатей українського цирку, чий досягнення в акробатиці, режисурі та педагогіці стали важливим етапом в історії циркового мистецтва. Його внесок у розвиток цирку полягає не лише в інноваціях та створенні нових циркових форм, а й у вихованні нових поколінь артистів. Його творчість залишила значний слід в історії українського цирку і стала важливим чинником розвитку цієї галузі на міжнародній арені.

Євген Мойсейович Зіскінд

Євген Мойсейович Зіскінд — видатний український цирковий режисер, педагог та організатор, один із лідерів циркового мистецтва в Україні. Його внесок у розвиток українського цирку неоцінений, і його творчість залишила важливий слід в історії циркового мистецтва не лише в Україні, а й на міжнародній арені. Євген Зіскінд зробив значний вклад у розвиток театралізованих циркових вистав, а також був одним з авторів новаторських підходів до циркових шоу.

Євген Мойсейович Зіскінд народився в Україні, де вже з раннього віку проявляв інтерес до мистецтва та театру. Його шлях у циркове мистецтво почався через театральні школи, де він здобував знання в сфері режисури та організації вистав. Зіскінд з самого початку своєї кар'єри зосередився на розвитку циркових вистав з елементами театралізації, що відрізнялося від традиційного підходу до цирку в той час.

Зіскінд став відомим завдяки своїй режисерській діяльності, що поєднувала циркові трюки з елементами театрального мистецтва. Він був одним із перших циркових режисерів, хто почав активно використовувати в циркових номерах акторську гру, драматургію та емоційну виразність, що значно підвищувало емоційний ефект вистав. Під його керівництвом циркові вистави набули художнього та драматургічного змісту, перетворюючи їх на повноцінні театральні спектаклі.

Зіскінд став автором низки унікальних постановок, в яких циркові номери органічно поєднувалися з музикою, хореографією, живими образами. Його вистави здобули визнання завдяки чудовій композиції та інтеграції різних мистецьких напрямів. У своїх роботах він часто звертався до національних мотивів та тем, включаючи елементи українського фольклору, що дозволяло створювати неповторну атмосферу в його циркових шоу.

Як педагог, Євген Зіскінд мав великий вплив на розвиток молодих циркових артистів. Він активно працював у циркових навчальних закладах, передаючи свої знання та досвід новим поколінням митців. Під його керівництвом піростали талановиті режисери, артисти та дресирувальники, які потім продовжували його справу і поширювали його методи роботи.

Зіскінд був відомий своєю здатністю виховувати у молодих артистів не лише технічні навички, а й творче мислення, вміння працювати в команді та створювати глибокі, емоційно насичені номери. Його уроки мали великий вплив на формування сучасного цирку.

Євген Мойсейович Зіскінд здобув велике визнання на міжнародній арені. Його виступи та постановки були представлені на престижних циркових

фестивалях, де вони отримали численні нагороди та відзнаки. Завдяки йому український цирк здобув визнання у всьому світі.

Вистави, створені за його участю, відзначалися високим рівнем професіоналізму, творчого підходу та емоційної виразності.

Зіскінд також активно співпрацював з міжнародними цирковими компаніями, обмінюючись досвідом і виводячи український цирк на новий рівень. Він став одним із символів українського цирку за кордоном, показуючи світові високий рівень українського циркового мистецтва.

Євген Мойсейович Зіскінд — це важлива фігура в історії українського цирку, чий внесок у розвиток циркових вистав, театралізації та педагогічної діяльності має величезне значення. Його новаторський підхід до циркового мистецтва змінив уявлення про цирк як вид мистецтва, вивівши його на новий, більш високий рівень. Його роботи та педагогічні методи продовжують впливати на розвиток циркової культури, а його вистави є яскравим прикладом поєднання циркового мистецтва з театральною та музичною складовою.

Михайло Михайлович Золло

Михайло Михайлович Золло — видатний український цирковий режисер, педагог, організатор і керівник циркових колективів, чия діяльність значно вплинула на розвиток українського циркового мистецтва. Він є однією з ключових фігур у сучасній історії цирку України, здобувши широке визнання завдяки своїй режисерській майстерності та новаторським підходам до створення циркових вистав.

Михайло Золло народився в Україні в родині, яка мала певне відношення до мистецтва. З раннього віку він виявляв великий інтерес до циркових мистецтв і вже в юному віці почав займатися цирковою діяльністю. Він отримав освіту в циркових школах, де здобув знання як артист, так і режисер. Його кар'єра почалася з роботи в якості акробата, а потім він перейшов до режисури і педагогічної діяльності, де виявив свій справжній талант.

Михайло Золло прославився як талановитий цирковий режисер, який працював у багатьох жанрах циркового мистецтва. Він почав свою діяльність як

режисер і постановник циркових вистав, у яких циркові номери органічно поєднувалися з елементами театру. Одним із основних напрямів у творчості Золло стало створення видовищних, великих циркових шоу, де використовувалися новітні театральні та циркові техніки, поєднання музики, хореографії та акробатичних номерів.

Золло активно працював над розробкою нових форматів циркових вистав, у яких цирк перетворювався на справжнє театральне дійство з емоційно насиченими сюжетами та персонажами. Це був період, коли цирк став більш "інтелектуальним" та драматургічно виразним, і Михайло Золло став одним з основних новаторів цього процесу.

Окрім роботи режисера, Михайло Золло займався педагогічною діяльністю, що стало важливою частиною його кар'єри. Він працював у циркових навчальних закладах, де навчав майбутніх артистів цирку. Його уроки, що поєднували технічну майстерність з художнім підходом, мали великий вплив на формування нового покоління циркових митців.

Золло навчив багатьох молодих артистів створювати глибокі та виразні образи, виховувати їх у дусі театральної виразності, при цьому не втрачаючи основ циркової майстерності. Його педагогічний метод базувався на поєднанні традиційних циркових технік з новими підходами, що дозволяло розвивати у молодих артистів як технічну майстерність, так і творче мислення.

Михайло Золло здобув міжнародне визнання завдяки своїм інноваційним підходам до циркових вистав. Він брав участь у численних міжнародних циркових фестивалях, де його роботи отримували високу оцінку. Його режисерські постановки відзначалися не тільки технічною досконалістю, але й глибоким емоційним змістом. Золло став лауреатом численних нагород, зокрема на престижних міжнародних циркових конкурсах, де його роботи підкорювали глядачів і критиків.

Михайло Золло зробив великий внесок у розвиток циркової культури України, адже він не лише створював численні успішні циркові постановки, а й активно працював над популяризацією українського цирку за кордоном. Завдяки

його роботам український цирк здобув нову хвилю міжнародного визнання, а його творчість стала важливою частиною світового циркового мистецтва.

Михайло Михайлович Золло — це видатний цирковий режисер, чия творчість та новаторські підходи залишили значний слід в історії українського цирку. Його роботи, які поєднують циркову майстерність із театральною виразністю, стали важливим етапом у розвитку циркового мистецтва. Завдяки своїй режисерській діяльності, педагогічним досягненням та творчому підходу до цирку, Золло став однією з найбільш яскравих постатей в історії українського та міжнародного цирку.

Микола Миколайович Кобзов

Микола Миколайович Кобзов — видатний український цирковий артист, дресирувальник, а також один із провідних діячів циркового мистецтва України. Його ім'я відоме не лише в Україні, але й далеко за її межами. Микола Кобзов здобув популярність завдяки своїй унікальній майстерності в дресируванні тварин, створенні незабутніх циркових номерів і великій кількості нагород за свої досягнення в цирковій справі.

Микола Кобзов народився в Україні в родині, яка мала зв'язок з цирковим мистецтвом, що, безсумнівно, вплинуло на його вибір майбутньої професії. Він з раннього віку виявляв цікавість до тварин та цирку. Навчався в цирковій школі, де здобув знання в області дресирування тварин та сценічного мистецтва. Його шлях до великого мистецтва не був легким, але завдяки наполегливості та таланту він здобув значне визнання серед своїх колег.

Микола Кобзов здобув популярність як талановитий дресирувальник. Його основним напрямком стало створення унікальних номерів із участю диких тварин, зокрема, левів, тигрів, верблюдів та інших великих тварин. Його унікальний підхід до роботи з тваринами полягав не лише в майстерності дресирування, а й у розумінні психології тварин, створенні довіри між ними та артистами.

Його номери завжди відзначалися не лише технічною досконалістю, але й емоційною напруженістю, що створювало неповторну атмосферу на сцені.

Микола Кобзов вважав, що важливим аспектом роботи з тваринами є взаємоповага та турбота про них. Він завжди підходив до дресури з великим професіоналізмом, створюючи між артистами та тваринами гармонійну і безпечну атмосферу.

У своїх виступах Кобзов втілював численні складні та захоплюючі трюки з дикими тваринами. Одним із найбільш знакових досягнень стало створення номера, в якому він працював з групою великих кішок — тигрів і левів. Цей номер став культовим і здобув величезну популярність на міжнародних циркових фестивалях, де Микола Кобзов неодноразово отримував нагороди за високий рівень майстерності та технічної складності.

Кобзов був одним із тих артистів, хто популяризував і розвивав циркові традиції в Україні, а його ім'я стало синонімом висококласного дресування на міжнародній арені. Він брав участь у численних циркових конкурсах і фестивалях, де його номери неодноразово отримували золоту медаль і інші престижні нагороди.

Микола Кобзов також займався педагогічною діяльністю, передаючи свої знання молодим цирковим артистам. Він був відданий навчанню та розвитку молодого покоління дресувальників і артистів цирку. Його уроки дресури зосереджувалися не лише на техніці, але й на розумінні взаємодії з тваринами, їхнім емоційним станом та безпекою.

Він проводив майстер-класи і навчав молодих артистів, допомагаючи їм знайти свій власний стиль в роботі з тваринами. Микола Кобзов вірив, що для досягнення успіху в цирковій справі важливо поєднувати технічні знання та творчий підхід.

Микола Кобзов здобув визнання не лише в Україні, але й за кордоном. Його виступи на міжнародних циркових фестивалях принесли йому численні нагороди та премії, включаючи "Золоту медаль" на престижних циркових конкурсах. Його майстерність, уважне ставлення до тварин і вміння створювати захоплюючі номери зробили його одним із найвідоміших циркових дресувальників світу.

Микола Миколайович Кобзов — це одна з ключових фігур в історії українського цирку, чий вклад у розвиток дресирування та циркового мистецтва в цілому є важливим і незабутнім. Його майстерність, глибокий підхід до роботи з тваринами та численні досягнення на міжнародних фестивалях зробили його ім'я відомим у цирковому світі. Він залишив значний слід в розвитку українського цирку і став натхненням для багатьох молодих артистів та дресирувальників.

Марія Якимівна Ковач

Марія Якимівна Ковач — видатна українська циркова артистка, яка здобула популярність завдяки своєму таланту і майстерності у жанрі **жонглювання**. Вона стала однією з найвизначніших представниць циркового мистецтва України, залишивши яскравий слід у цій сфері.

Марія Ковач народилася в Україні, в родині, яка мала безпосереднє відношення до циркового мистецтва. Це стало вирішальним фактором, що визначив її майбутній шлях. Вже з раннього віку вона проявляла велику цікавість до циркової діяльності. Навчаючись у циркових школах, Марія обрала для себе жанр жонглювання, у якому згодом стала одним з найкращих фахівців в Україні.

Марія Ковач була відома своїм унікальним стилем жонглювання, який поєднував технічну складність з емоційною виразністю. Вона була однією з перших, хто зміг поєднати класичне жонглювання з новими елементами, зокрема з хореографією та театральними прийомами, що надавало її виступам особливу естетичну та драматургічну глибину.

Виступи Ковач завжди захоплювали глядачів, її техніка була бездоганною, а рухи — витонченими та пластичними. Вона стала майстром не лише техніки, але й створення ефектних, яскравих номерів, в яких жонглювання перетворювалося на справжнє мистецтво.

Марія Ковач працювала з різноманітними об'єктами для жонглювання — м'ячами, палицями, кільцями та іншими предметами. Її виступи відзначалися не тільки складністю техніки, а й високою емоційною виразністю. Ковач була відома своєю здатністю працювати в різних жанрах циркового мистецтва,

створюючи вистави, які поєднували в собі елементи акробатики, музики та театральних прийомів.

Протягом своєї кар'єри вона брала участь у численних циркових фестивалях, де її номери отримували високу оцінку. Виступи Марії Ковач ставали культовими, адже її жонглювання не лише вражало технічними труднощами, а й ставало справжнім театральним дійством.

Марія Ковач здобула визнання не лише в Україні, а й на міжнародних циркових фестивалях, де її виступи неодноразово отримували престижні нагороди. Вона була відзначена кількома нагородами за майстерність, високий рівень професіоналізму та творчий підхід до своєї роботи.

Її унікальний стиль жонглювання став зразком для багатьох циркових артистів, а її виступи продовжують надихати нові покоління артистів.

Марія Якимівна Ковач — це одна з найвизначніших постатей українського цирку, чий вклад у розвиток жонглювання та циркових вистав є безцінним. Її технічна майстерність, інноваційний підхід до виступів та здатність поєднувати циркову гру з театральною виразністю зробили її одним із символів циркового мистецтва в Україні. Вона залишається взірцем для молодих артистів, адже її роботи продовжують надихати на творчі пошуки в галузі цирку.

Маяцький Петро Никифорович

Петро Никифорович Маяцький — видатний діяч українського циркового мистецтва, режисер, педагог і організатор циркових вистав. Його ім'я асоціюється з розвитком і популяризацією українського цирку в ХХ столітті. Маяцький залишив помітний слід у театральному і цирковому мистецтві, ставши однією з ключових фігур у цьому жанрі.

Петро Маяцький народився в Україні в родині, де цінували мистецтво, що вплинуло на його раннє захоплення творчістю. Він отримав професійну освіту в театральному навчальному закладі, де здобув знання у сфері режисури та акторської майстерності. Спочатку він працював у театральній сфері, але його потяг до створення великих видовищ та захоплюючих постановок привів його до цирку.

Маяцький був талановитим режисером, який умів створювати масштабні постановки, що поєднували в собі циркові трюки, театральну драматургію, музику та хореографію. Його роботи вирізнялися емоційною глибиною та драматургічним задумом, що було нетиповим для класичного цирку того часу. Петро Никифорович упроваджував елементи театралізації у циркові вистави, розвиваючи новий жанр — цирк-драма.

Однією з його найуспішніших постановок стала вистава, яка поєднувала акробатику та драматичні сцени з українського фольклору, що здобула широке визнання як в Україні, так і за її межами.

Маяцький активно працював над підготовкою молодих талантів у цирковій сфері. Він викладав у циркових училищах, передаючи свої знання з режисури та драматургії. Його учні відзначали, що він був не лише талановитим наставником, а й уважним до індивідуальності кожного артиста, допомагаючи розкрити їхній творчий потенціал.

Він розробив унікальну методику навчання артистів, яка полягала у гармонійному поєднанні фізичної підготовки з творчим самовираженням.

Основні досягнення:

1. **Новаторство в циркових постановках:** Маяцький впроваджував елементи драматургії та хореографії у циркові вистави, створюючи вистави, які захоплювали не лише технічною майстерністю, а й емоційним змістом.

2. **Популяризація української культури:** Багато його вистав були натхненні українськими народними мотивами, історією та традиціями. Він активно популяризував українську культуру через циркове мистецтво.

3. **Міжнародне визнання:** Його роботи демонструвалися на міжнародних циркових фестивалях, де отримували схвальні відгуки та нагороди.

4. **Підготовка молодих талантів:** За свою педагогічну кар'єру Маяцький підготував численних артистів і режисерів, які згодом стали відомими діячами циркового мистецтва.

Петро Никифорович Маяцький — це майстер, який відкрив нові горизонти для циркового мистецтва України. Завдяки його новаторству та наполегливій праці цирк став не лише видовищем, але й засобом передачі національної культури, емоцій та історій. Він залишив яскравий слід у культурному просторі України, а його творчість продовжує надихати сучасних циркових артистів і режисерів.

Григорій Ірмович Новак

Григорій Ірмович Новак (1919–1980) — видатний український цирковий артист, силач, спортсмен і тренер, перший чемпіон світу з важкої атлетики в історії СРСР. Його ім'я стало символом надзвичайної фізичної сили, таланту та харизми, які він демонстрував як у спортивній кар'єрі, так і в циркових виступах.

Григорій Новак народився 5 березня 1919 року в містечку Чернобил (тепер Чернобил) Київської області, в родині, яка зазнала труднощів через соціальні та економічні негаразди того часу. З дитинства проявляв неабияку силу та інтерес до фізичних вправ. Згодом він почав тренуватися у важкій атлетиці та швидко досяг вражаючих результатів.

Григорій Новак став першою радянською зіркою у важкій атлетиці. У 1946 році він здобув титул першого чемпіона світу з важкої атлетики, перемігши у ваговій категорії до 82,5 кг. Ця перемога принесла йому міжнародне визнання та заклала основу для подальшої популяризації цього виду спорту в СРСР.

Новак встановив 27 світових рекордів і понад 50 всесоюзних, демонструючи неймовірну силу та техніку. Він був багаторазовим чемпіоном СРСР, а також учасником різних міжнародних змагань, де прославляв радянську школу важкої атлетики.

Після завершення спортивної кар'єри через травми Григорій Новак присвятив себе цирковій діяльності. Він вмів поєднувати свої надзвичайні фізичні можливості зі сценічною майстерністю, що зробило його виступи незабутніми. У циркових виставах Новак демонстрував силові трюки, які вражали глядачів своєю складністю та видовищністю.

Найвідоміші трюки:

- **Підйом важких предметів:** він міг одночасно утримувати на собі кілька людей або піднімати величезні конструкції.
- **"Живі піраміди":** Новак створював складні фігури, утримуючи інших артистів на плечах чи руках.
- **Силові акробатичні номери:** поєднував класичні елементи акробатики з демонстрацією своєї сили.

Його виступи привертали увагу широкої аудиторії та мали великий успіх не лише в Україні, але й за кордоном.

Григорій Новак зробив значний внесок у розвиток жанру силових трюків у цирковому мистецтві. Його номери надихнули багатьох майбутніх артистів, а також стали основою для створення нових програм у цирках.

Він також активно займався тренерською діяльністю, передаючи свій досвід молодим артистам і спортсменам. Його вихованці досягали значних успіхів як у спортивній, так і в цирковій кар'єрі.

Григорій Новак був не лише фізично сильним, але й духовно багатим. Його сила й талант поєднувалися з доброзичливістю, почуттям гумору та харизматичністю, які підкорювали серця глядачів.

Його внесок у циркове мистецтво та спорт пам'ятають і сьогодні. Новак залишив слід у серцях своїх сучасників і став символом відданості справі, таланту та непохитної волі.

Ім'я Григорія Новака стало легендою українського циркового мистецтва та важкої атлетики. Його спадщина живе в спогадах, спортивних архівах і циркових традиціях. Його життя є прикладом того, як талант і праця можуть підкорити вершини одразу в кількох сферах діяльності.

Валерій Олексійович Серебряков

Валерій Олексійович Серебряков — відомий український цирковий діяч, артист, режисер і педагог, який зробив вагомий внесок у розвиток циркового мистецтва. Його творчість вирізнялася яскравим новаторством, глибоким розумінням жанру та прагненням до гармонійного поєднання традицій і сучасних тенденцій.

Валерій Серебряков народився в Україні, у родині, яка мала любов до мистецтва. Його ранні роки були пов'язані із захопленням театром та музикою, але справжнє покликання він знайшов у цирковому мистецтві. Він закінчив циркове училище, де отримав базову підготовку як артист. Надалі він вдосконалював свої навички і став одним із провідних майстрів цирку.

Серебряков працював у різних цирках України та за її межами, де демонстрував високий рівень майстерності у виконанні акробатичних і хореографічних номерів. Завдяки своїй універсальності він швидко здобув визнання і став не лише артистом, а й режисером, який створював новаторські постановки.

Як режисер, Валерій Серебряков працював над створенням масштабних циркових вистав. Його постановки вирізнялися драматургічною насиченістю, видовищністю та емоційним впливом. Він впроваджував у циркові вистави елементи театрального мистецтва, що робило його роботи унікальними.

Його творчість охоплювала широкий спектр жанрів циркового мистецтва, зокрема:

- **Акробатичні номери:** Серебряков працював над інноваційними трюками, які поєднували фізичну складність із артистичною витонченістю.
- **Повітряна гімнастика:** Він особливу увагу приділяв постановкам на висоті, створюючи вражаючі номери на трапеціях і кільцях.
- **Жанрове різноманіття:** У його виставах гармонійно поєднувалися акробатика, еквілібр, жонгливання та пантоміма.

Валерій Серебряков зробив значний внесок у підготовку нових поколінь артистів циркового мистецтва. Він викладав у циркових училищах, де навчав студентів не лише техніці виконання, а й мистецтву створення яскравих образів. Його підхід базувався на розумінні індивідуальних здібностей кожного учня, що дозволяло виховати різнопланових артистів.

Серебряков вважається одним із новаторів українського цирку. Він активно впроваджував нові технології та візуальні ефекти в циркові вистави. Його роботи вирізнялися використанням складної сценографії, продуманого

музичного супроводу та сучасного освітлення. Це зробило його постановки популярними не лише в Україні, а й за її межами.

Основні досягнення

- **Популяризація українського циркового мистецтва:** Його вистави стали візитівкою України на міжнародних фестивалях.
- **Міжнародне визнання:** Валерій Серебряков отримував численні нагороди за свої режисерські роботи, які демонстрували високий рівень українського цирку.
- **Підготовка молодих талантів:** Його учні стали відомими артистами, які прославляють український цирк у всьому світі.

Валерій Олексійович Серебряков залишив вагомий слід у цирковому мистецтві. Його новаторські ідеї, творчий підхід і відданість своїй справі зробили його одним із найвизначніших діячів українського цирку. Його роботи стали прикладом для наступних поколінь артистів і режисерів, а його спадщина продовжує впливати на розвиток циркового мистецтва в Україні.

Тетяна Кундик

Тетяна Кундик — відома українська циркова артистка, повітряна гімнастка, яка здобула визнання своїм майстерним виконанням трюків на висоті. Її творчість вирізняється вишуканістю, грацією та відточеною технікою, які захоплюють глядачів як в Україні, так і за її межами.

Тетяна Кундик народилася в Україні, з дитинства проявляла інтерес до фізичної активності, танців і спорту. Вона навчалася в цирковій школі, де спеціалізувалася на повітряній гімнастиці. Вже на початкових етапах кар'єри її наполегливість і талант привернули увагу викладачів та професіоналів у сфері циркового мистецтва.

Творчість і стиль

Кундик стала відомою завдяки виконанню номерів на повітряних полотнах, кільцях та трапеціях. Її виступи характеризуються:

- **Високою технікою:** Вона демонструє складні трюки з високим рівнем фізичної підготовки.

- **Емоційною виразністю:** Її номери є не лише технічно досконалыми, але й розповідають історії, передають емоції.
- **Естетикою руху:** Кожен виступ Тетяни вражає витонченістю та гармонійністю, поєднуючи акробатичні елементи з танцювальними.

Однією з її найвідоміших постановок є номер на повітряних полотнах, де вона виступає під чуттєву музику, створюючи враження польоту та легкої невагомості.

Тетяна Кундик зробила значний внесок у розвиток циркового мистецтва, зокрема в галузі еквілібристики. Вона не лише популяризувала класичну техніку балансування на дроті, а й поєднала її з елементами сучасного мистецтва, що додало виступам унікальності. Її виступи виділяються високим рівнем майстерності, драматичністю та витонченістю, що сприяє оновленню сприйняття традиційних циркових жанрів.

Одним із ключових досягнень Тетяни стало її участь у міжнародних циркових фестивалях і шоу, зокрема в Україні, Іспанії, Румунії та інших країнах. Вона демонструє, як сучасні технології та мистецькі інновації можуть інтегруватися в циркові вистави, зберігаючи при цьому традиційні техніки. Її виступи надихають нове покоління артистів цирку, показуючи, як наполегливість, майстерність і творчий підхід можуть створити неперевершене видовище.

Володимир Дмитрович Шевченко

Володимир Дмитрович Шевченко — видатний український дресирувальник, режисер та педагог, який зробив значний внесок у розвиток циркового мистецтва.

Володимир Дмитрович Шевченко зробив величезний внесок у розвиток українського та світового циркового мистецтва. Він був не просто дресирувальником чи артистом, а справжнім новатором і творцем. Його унікальні підходи до дресирування хижих тварин дозволили створити видовищні номери, де леви, тигри та навіть коні демонстрували гармонійне співіснування з

людиною. Його виступи завжди вражали складністю та витонченістю, що зробило його ім'я відомим далеко за межами України.

Як керівник Національного цирку України, Шевченко оновив репертуар, впровадив нові підходи до організації вистав і залучив молодих талантів. Він вірив, що циркове мистецтво має бути сучасним і доступним для всіх поколінь, тому створював програми, які поєднували традиційні номери з новаторськими ідеями.

Важливою частиною його спадщини стала педагогічна діяльність. Він навчав молодих артистів не лише техніці, а й розумінню циркового мистецтва як цілісного видовища. Його учні сьогодні продовжують його справу, популяризуючи українську культуру у світі.

Шевченко також активно використовував національну тематику у своїх номерах, демонструючи українські традиції через цирк. Це сприяло популяризації культури України на міжнародній арені, особливо під час численних гастролей.

Його досягнення відзначені багатьма нагородами, а його творчість залишила слід у серцях глядачів і на сторінках історії циркового мистецтва. Володимир Шевченко залишається символом таланту, відданості та любові до своєї справи.

Шевченко впровадив ідею тематичних циркових вистав, де традиційні номери об'єднувалися спільним сюжетом. Це дозволило глядачам сприймати циркові програми як єдиний театралізований спектакль. Такі підходи зробили циркові шоу більш цікавими та сучасними.

Шевченко неодноразово звертався до національної тематики, інтегруючи елементи української культури, народних традицій і музики у свої циркові програми. Це сприяло поширенню українського мистецтва за межами країни, особливо під час гастролей.

Він став новатором у створенні атракціонів із використанням коней, хижих тварин і повітряних трюків. Його номери були унікальними та технічно складними, що зробило їх популярними у всьому світі. Як генеральний директор

і художній керівник Національного цирку України, Шевченко брав активну участь у підготовці міжнародних гастролей, оновленні репертуару та залученні молодих талантів. Під його керівництвом цирк став однією з провідних культурних установ країни.

Він не лише навчав молодих режисерів і артистів, але й допомагав їм у розробці інноваційних ідей для циркових програм. Багато його учнів стали відомими артистами, що підтверджує його величезний вплив на майбутнє циркового мистецтва. Окрім звань народного артиста України та СРСР, Шевченко отримав численні нагороди за внесок у розвиток культури. Він представляв Україну на багатьох міжнародних фестивалях, де його виступи отримували високі нагороди.

Володимир Дмитрович Шевченко зробив величезний внесок у розвиток українського та світового циркового мистецтва. Він був не просто дресирувальником чи артистом, а справжнім новатором і творцем. Його унікальні підходи до дресирування хижих тварин дозволили створити видовищні номери, де леви, тигри та навіть коні демонстрували гармонійне співіснування з людиною. Його виступи завжди вражали складністю та витонченістю, що зробило його ім'я відомим далеко за межами України.

Як керівник Національного цирку України, Шевченко оновив репертуар, впровадив нові підходи до організації вистав і залучив молодих талантів. Він вірив, що циркове мистецтво має бути сучасним і доступним для всіх поколінь, тому створював програми, які поєднували традиційні номери з новаторськими ідеями. Важливою частиною його спадщини стала педагогічна діяльність.

Він навчав молодих артистів не лише техніці, а й розумінню циркового мистецтва як цілісного видовища. Його учні сьогодні продовжують його справу, популяризуючи українську культуру у світі. Шевченко також активно використовував національну тематику у своїх номерах, демонструючи українські традиції через цирк. Це сприяло популяризації культури України на міжнародній арені, особливо під час численних гастролей.

Його досягнення відзначені багатьма нагородами, а його творчість залишила слід у серцях глядачів і на сторінках історії циркового мистецтва.
Володимир Шевченко.

Людмила Олексіївна Шевченко

Людмила Олексіївна Шевченко — видатна українська циркова артистка, яка внесла вагомий вклад у розвиток циркового мистецтва в Україні, зокрема в жанрі акробатики та циркових вистав. Її творчість відзначалася майстерністю, інноваціями та значним внеском у підготовку нових поколінь циркових артистів.

Людмила Шевченко народилася в Україні і з дитинства проявляла інтерес до спорту та фізичних вправ. Вона вступила до циркового училища, де навчалася акробатичним номерам та техніці виконання складних трюків. Її природні фізичні здібності і велика працездатність дозволили їй швидко досягти високого рівня в цирковій акробатиці.

Основні досягнення

1. **Виступи в жанрі акробатики:** Людмила Шевченко здобула визнання завдяки своїм акробатичним номерам, які відрізнялися високою складністю і технічною досконалістю. Вона брала участь у багатьох виставах цирку, де виконувала як сольні, так і групові номери. Її акробатичні трюки поєднували елементи класичної акробатики та сучасні методи виконання, що стало ознакою її творчого підходу до циркового мистецтва.

2. **Робота в циркових колективах:** Людмила працювала в численних циркових колективах України та за кордоном, її виступи часто включали елементи акробатичних трюків на висоті, жонглювання та еквілібристики. Вона була частиною кількох вистав, які здобули популярність на міжнародних циркових фестивалях і конкурсах.

3. **Викладацька діяльність:** Після закінчення активної кар'єри артиста Людмила Олексіївна зробила великий внесок у педагогічну діяльність. Вона працювала в циркових училищах, де навчала майбутніх артистів основам акробатики та циркового мистецтва. Її методи навчання допомогли виховати не одне покоління професійних артистів, які продовжують розвивати циркову традицію в Україні.

4. **Міжнародне визнання:** Людмила Шевченко брала участь у численних міжнародних циркових фестивалях, де її виступи неодноразово

отримували високу оцінку журі та глядачів. Це стало свідченням її майстерності, а також важливою візитівкою українського цирку на міжнародній арені.

Людмила Шевченко також була наставником для багатьох молодих артистів цирку. Її викладацька діяльність відзначалася великою увагою до індивідуальних особливостей учнів, що дозволяло максимально розкрити їхній потенціал. Вона навчала не лише технічним аспектам циркової майстерності, але й артистизму, важливості сценічної виразності та комунікації з глядачем.

Людмила Олексіївна Шевченко залишила важливу спадщину в українському цирковому мистецтві. Її творчість, численні виступи та педагогічна діяльність допомогли зміцнити позиції українського цирку на міжнародній сцені. Вона є яскравим прикладом таланту, професіоналізму та відданості цирковому мистецтву, а її вплив на сучасне покоління циркових артистів залишається значним.

Український цирк має багату історію, яку творили талановиті митці, режисери та виконавці, що внесли значний вклад у розвиток світової циркової культури. Видатні постаті українського циркового мистецтва поєднали традиції з інноваціями, зберігаючи національну ідентичність і підносячи мистецтво до нових висот. Циркові режисери, такі як Володимир Шевченко, впроваджували новаторські підходи до постановок, демонструючи глибокий естетичний смак та майстерність. Їх роботи відзначалися високим художнім рівнем і яскравою сценографією, що сприяло міжнародному визнанню українського цирку. Митці, такі як акробати, еквілібристи та дресирувальники, завжди підкорювали глядачів своєю сміливістю та майстерністю. Зокрема, імена Олександра Трощинського та Людмили Шевченко залишаються в історії як приклади безмежної відданості професії та прагнення до досконалості.

Таким чином, видатні митці та режисери українського цирку не тільки популяризували цей жанр мистецтва на міжнародному рівні, але й продовжують впливати на його сучасний розвиток. Їх творчість надихає нові покоління, підтверджуючи, що циркове мистецтво залишається важливим елементом національної культурної спадщини. Завдяки творчості видатних митців і

режисерів, український цирк став не лише формою розваги, а й глибоким художнім явищем, здатним передавати складні ідеї та емоції. Їхній внесок у розвиток циркового мистецтва полягає не лише у створенні унікальних номерів та постановок, але й у формуванні естетичних і технічних стандартів, які вплинули на світову циркову сцену.

Також важливо підкреслити роль українського цирку в збереженні і популяризації національних традицій. У багатьох виставах відображено елементи української культури: музика, костюми, народні мотиви, які органічно вплітаються у сучасні циркові форми. Завдяки цьому український цирк не лише розважає, але й виховує, знайомить глядачів із культурною спадщиною України. Сучасні митці й режисери продовжують цей шлях, експериментуючи з новими форматами, технологіями та ідеями.

Вони збагачують традиційне циркове мистецтво новаторськими елементами, зберігаючи баланс між класикою та сучасністю. Це дозволяє українському цирку залишатися актуальним і конкурентоспроможним у світі.

Отже, видатні постаті українського цирку — це не лише частина його історії, а й фундамент, на якому зростає його майбутнє. Їхній приклад слугує джерелом натхнення для нових поколінь митців, які прагнуть продовжити славні традиції українського циркового мистецтва.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОГО ЦИРКОВОГО МИСТЕЦТВА

3.1 Циркові колективи незалежної України: реалії та виклики

З моменту проголошення незалежності України в 1991 році циркове мистецтво країни зіткнулося з новими викликами, пов'язаними із соціальними, економічними та культурними трансформаціями. В умовах переходу до ринкової економіки, змін у фінансуванні культури та інтеграції у світовий мистецький простір українські циркові колективи були змушені шукати нові шляхи розвитку, збереження і популяризації національної циркової традиції.

1. Економічні та організаційні реалії

Розпад централізованої системи фінансування в 1990-х роках суттєво вплинув на функціонування циркових колективів. Багато з них опинилися на межі виживання через недостатність державної підтримки та низький рівень інвестицій у культуру. Проте на цьому тлі почали розвиватися приватні циркові ініціативи, що забезпечили нові формати та підходи до організації вистав.

Одним із найважливіших викликів стало питання модернізації циркових споруд і технічного обладнання. Більшість державних циркових арен, побудованих у радянські часи, потребували капітального ремонту або заміни технічного обладнання. Лише деякі з них отримали фінансування для відновлення, що змусило колективи працювати у складних умовах.

2. Зміни в репертуарі та жанровій палітрі

Циркові колективи незалежної України активно почали інтегрувати інновації у свої програми. Традиційні жанри – акробатика, клоунада, жонглювання – доповнилися елементами театру, хореографії та сучасних технологій. Українські артисти все частіше експериментують із новими форматами, наприклад, використанням 3D-графіки, відеопроєкцій та інтерактивних елементів.

Особливої уваги заслуговують національні циркові мотиви, що стали візитною карткою багатьох українських колективів. Такі шоу демонструють

українську культуру через акробатичні композиції, костюми та музичний супровід, базований на народних мелодіях.

3. Конкуренція на міжнародній арені

Українські циркові артисти мають високий рівень професіоналізму, що дозволяє їм гідно представляти країну на міжнародній арені. Однак глобалізація та жорстка конкуренція створюють нові виклики. Артисти змушені постійно вдосконалювати свої номери, враховуючи сучасні тенденції та високі очікування аудиторії.

Водночас українські циркові колективи часто стикаються з проблемами недостатньої промоції за кордоном. Відсутність достатніх ресурсів для маркетингу та участі у великих міжнародних фестивалях ускладнює їхню інтеграцію у світовий цирковий простір.

4. Суспільна підтримка та роль держави

Попри труднощі, циркове мистецтво в Україні залишається популярним серед глядачів. Однак для подальшого розвитку важливою є підтримка держави. Реалізація програм із фінансування циркових колективів, організація національних і міжнародних фестивалів, стимулювання культурного обміну – ключові аспекти, які можуть забезпечити новий етап розвитку.

Циркові колективи незалежної України є прикладом творчої стійкості та адаптивності. Вони долають значні економічні та організаційні труднощі, зберігаючи унікальну національну ідентичність. Незважаючи на виклики, український цирк має потенціал для відродження та посилення своїх позицій на світовій арені завдяки підтримці держави, інноваціям і високому професіоналізму артистів.

3.2 Вплив глобалізації на українське циркове мистецтво

Глобалізація є одним із визначальних процесів сучасного світу, який глибоко впливає на всі аспекти культури, включно з цирковим мистецтвом. Українське циркове мистецтво, як частина глобальної культурної спільноти, також відчуває на собі як позитивні, так і негативні наслідки глобалізації. Цей процес охоплює широкий спектр явищ, включаючи вплив новітніх технологій,

обмін культурними ідеями, конкуренцію на світовому ринку, а також виклики, пов'язані із збереженням національної ідентичності.

Глобалізація сприяє активнішій інтеграції українських циркових артистів у міжнародний мистецький простір. Артисти отримують можливість брати участь у світових фестивалях, конкурсах, гастрольних турах, демонструючи свої досягнення та таланти. Відомі українські циркові номери, наприклад, акробатичні шоу або номери з еквілібристики, успішно представляють Україну на аренах Європи, Азії та Америки.

Сучасні технології, що стали доступними завдяки глобалізації, відкривають нові горизонти для створення шоу. Використання відеопроєкцій, лазерних ефектів, дронів, інтерактивних технологій та 3D-анімації дозволяє українським цирковим трупам оновлювати репертуар, роблячи вистави більш видовищними та привабливими для аудиторії. Наприклад, деякі колективи почали впроваджувати мультимедійні постановки, що гармонійно поєднують традиційні жанри цирку з сучасними візуальними ефектами.

Українські циркові артисти отримують можливість навчатися у провідних світових школах циркового мистецтва, переймати досвід провідних майстрів із Франції, Канади, Китаю та інших країн. Навпаки, зарубіжні майстри беруть участь у спільних проєктах з українськими колективами, що сприяє збагаченню жанрового розмаїття та підвищенню професійного рівня.

На світовому цирковому ринку домінують великі корпорації, такі як *Cirque du Soleil*, які задають високі стандарти візуальної естетики та технічного виконання. Українським колективам складно конкурувати з цими гігантами через обмежені ресурси та недофінансування.

Глобалізація сприяє стандартизації культурних продуктів, через що українське циркове мистецтво ризикує втратити свої унікальні риси. Часто, прагнучи відповідати міжнародним трендам, циркові колективи відмовляються від національних мотивів у своїх постановках на користь більш універсальних і легко зрозумілих сюжетів. Це загрожує маргіналізацією української культурної спадщини.

Багато українських артистів обирають працювати за кордоном, де умови праці, гонорари та перспективи для розвитку значно кращі. Цей процес, відомий як "відтік мізків", знижує конкурентоспроможність українських циркових колективів, які втрачають своїх найталановитіших представників.

Через обмеженість фінансових ресурсів українські циркові колективи часто залежать від іноземних інвестицій. Це може призводити до ситуацій, коли програму вистави чи навіть загальний напрямок діяльності диктують іноземні спонсори, а не національні потреби та культурні особливості.

Українське циркове мистецтво шукає шляхи адаптації до нових умов:

- **Збереження автентичності:** інтеграція елементів української культури, таких як традиційна музика, народні костюми та символіка, дозволяє зберігати унікальність у глобальному контексті.

- **Створення міжнародних проєктів:** спільні вистави з іноземними колективами сприяють популяризації українського мистецтва на міжнародному рівні.

- **Інвестиції в освіту:** підтримка циркових шкіл, таких як Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтва, дозволяє виховувати нове покоління артистів, які здатні працювати як на національному, так і на міжнародному рівнях.

- **Інноваційні підходи:** використання сучасних технологій і трендів, таких як цирк без тварин, акцент на екологічність, сприяють відповідності сучасним вимогам аудиторії.

Глобалізація стала серйозним викликом для українського циркового мистецтва, але водночас відкрила нові можливості для його розвитку. В умовах інтеграції у світовий культурний простір важливо зберігати баланс між національною ідентичністю та інноваціями, що допоможе зберегти унікальність українського цирку і підсилити його вплив у світі.

Українське циркове мистецтво, опинившись на перетині глобальних культурних змін, не тільки відчуває вплив зовнішніх чинників, але й намагається активно впливати на світову циркову спільноту. Продовжуючи аналіз впливу

глобалізації, варто акцентувати на конкретних прикладах змін у цирковій діяльності в Україні та їх ролі у формуванні сучасного культурного ландшафту.

Серед ключових тенденцій сучасного циркового мистецтва, зумовлених глобалізацією, є відмова від використання тварин у циркових виставах. Світова громадськість усе частіше висловлює занепокоєння щодо прав тварин, що стимулює циркові колективи переглядати свої підходи до постановок.

Українські циркові колективи також почали адаптуватися до цих змін, поступово відмовляючись від номерів із тваринами. Наприклад, Київський державний цирк проводить експериментальні постановки, де основний акцент робиться на акробатичних та хореографічних композиціях, доповнених цифровими ефектами. Такий підхід не лише відповідає світовим тенденціям, а й дає можливість українським циркам отримувати підтримку з боку міжнародних організацій, які пропагують гуманний цирк.

Український цирк стає важливим елементом культурної дипломатії. Через гастрольні тури та участь у міжнародних фестивалях українські артисти представляють країну на світовій арені, демонструючи творчість, професіоналізм і культурну багатогранність.

Наприклад, українські акробати неодноразово отримували найвищі нагороди на престижному Монте-Карло цирковому фестивалі. Такі успіхи сприяють формуванню позитивного іміджу України за кордоном та підвищенню зацікавленості до української культури.

У цьому контексті важливим стає впровадження державних програм підтримки циркових колективів для участі у міжнародних проєктах, що можуть слугувати платформою для обміну досвідом і розвитку міжкультурного діалогу.

Глобалізація прискорила діджиталізацію, і циркове мистецтво не є винятком. У світі набуває популярності формат онлайн-цирків, які пропонують глядачам перегляд вистав у режимі реального часу або у записі через цифрові платформи.

В Україні перші спроби створення цифрових циркових проєктів з'явилися під час пандемії COVID-19, коли фізичне відвідування вистав було неможливим.

Онлайн-цирккові постановки стали новим викликом для колективів, які змушені були адаптувати свої номери під формат екранного мистецтва.

Однак цей формат має перспективу й після пандемії. Він відкриває українським цирковим колективам можливість залучати глядачів із усього світу, розширюючи свою аудиторію. Водночас він потребує значних інвестицій у технічне забезпечення, що може стати викликом для менш фінансово забезпечених колективів.

Щоб ефективно використовувати можливості глобалізації та мінімізувати її негативні впливи, українське циркове мистецтво повинно рухатися в кількох стратегічних напрямках:

1. **Фінансування та інвестиції:** Залучення приватного капіталу та грантових програм від міжнародних культурних інституцій.

2. **Підтримка молодих талантів:** Розвиток циркової освіти через стипендії, майстер-класи та міжнародні обміни.

3. **Кооперація з міжнародними партнерами:** Участь у глобальних проєктах, які дозволять переймати кращі практики та популяризувати українське мистецтво.

4. **Розширення жанрового різноманіття:** Залучення сучасних форматів, таких як театралізовані шоу, цирк для дітей, цирк без тварин, інтерактивні постановки тощо.

5. **Цифровізація та маркетинг:** Активна робота у соціальних мережах, створення відеоконтенту та інтерактивних програм для популяризації циркових номерів і досягнення більш широкої аудиторії.

Вплив глобалізації на українське циркове мистецтво є багатовекторним: він створює нові можливості для розвитку, зокрема у технологічній сфері та міжнародній співпраці, але водночас ставить перед колективами виклики збереження автентичності та конкурентоспроможності.

Грамотне використання ресурсів глобалізації може перетворити український цирк на потужного гравця світового масштабу, який буде не лише адаптуватися до глобальних тенденцій, але й формувати їх. Українське циркове

мистецтво має всі шанси залишатися невід'ємною частиною світової культурної спадщини, збагачуючи її своїм унікальним національним колоритом.

3.3 Роль державної підтримки у збереженні циркового мистецтва

Циркове мистецтво є невід'ємною частиною національної культури України, яка потребує системної підтримки з боку держави. В умовах економічних викликів, глобалізації та змін у смаках аудиторії, саме державна підтримка може стати ключовим фактором збереження, розвитку і популяризації циркового мистецтва.

Циркове мистецтво є невід'ємною частиною національної культури України, яка потребує системної підтримки з боку держави. В умовах економічних викликів, глобалізації та змін у смаках аудиторії, саме державна підтримка може стати ключовим фактором збереження, розвитку і популяризації циркового мистецтва.

Державна підтримка циркового мистецтва включає фінансування, створення інституційної бази, захист культурної спадщини та реалізацію програм, спрямованих на розвиток цієї галузі. Важливими напрямками є:

Фінансування державних циркових установ: забезпечення стабільної роботи державних цирків, модернізація їхньої інфраструктури, підтримка колективів.

Збереження культурної спадщини: створення умов для розвитку традиційного українського циркового мистецтва.

Освіта та підготовка кадрів: підтримка циркових шкіл, академій, а також проведення програм підвищення кваліфікації для артистів.

Підтримка інновацій: фінансування сучасних циркових проєктів, впровадження новітніх технологій у постановки.

У радянський період циркове мистецтво в Україні було централізовано організованим і добре фінансованим. Існувала потужна система циркових шкіл, театрів, гастролей, що забезпечувала розвиток цього виду мистецтва. Зі здобуттям незалежності у 1991 році більшість циркових установ зіткнулися з фінансовими труднощами через скорочення державного фінансування.

Проте в останні роки український уряд почав приділяти більше уваги цирковому мистецтву, визнаючи його важливу роль у збереженні національної ідентичності та розвитку культурного іміджу країни.

Основні форми державної підтримки

3.1. Пряме фінансування

Держава надає фінансову підтримку державним цирковим установам, таким як Національний цирк України в Києві. Це дозволяє покривати операційні витрати, підтримувати технічне оснащення та зберігати кадровий потенціал.

3.2. Освітні програми

Ключовим аспектом державної підтримки є фінансування циркових шкіл, зокрема Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтва. Навчальні заклади забезпечують професійну підготовку артистів і сприяють збереженню унікальних циркових традицій.

3.3. Проведення національних фестивалів і конкурсів

Організація циркових фестивалів, таких як «Золотий трюк Кобзова» чи «Київський цирковий фестиваль», стимулює розвиток жанру, залучає нові таланти та привертає увагу до українського цирку.

3.4. Грантові програми та підтримка інновацій

Запровадження грантів для нових циркових проєктів сприяє появі сучасних постановок, які відповідають вимогам аудиторії. Гранти також можуть сприяти участі українських артистів у міжнародних фестивалях, розширюючи їхні можливості та популяризуючи українське мистецтво за кордоном.

Попри наявність ініціатив, існує низка проблем, які обмежують ефективність державної підтримки циркового мистецтва:

Недостатнє фінансування: Виділених коштів часто не вистачає на капітальний ремонт циркових арен, закупівлю сучасного обладнання та реалізацію масштабних проєктів.

Бюрократія: Труднощі з отриманням грантів та узгодженням проєктів ускладнюють роботу колективів.

Низька популярність циркового мистецтва серед молоді: Зміни в уподобаннях аудиторії вимагають нових підходів до створення циркових шоу.

Відтік талантів за кордон: Через відсутність конкурентних умов роботи українські артисти часто виїжджають працювати за межі країни.

Для ефективного збереження та розвитку циркового мистецтва держава має реалізувати комплексну програму дій:

Збільшення фінансування: Виділення більших коштів на підтримку цирків, ремонт споруд і закупівлю сучасного обладнання.

Створення культурно-освітніх центрів: Розвиток центрів, де поєднуюватимуться навчання, постановки та проведення фестивалів, що залучатиме молодь до мистецтва.

Підтримка гастролей: Фінансування внутрішніх і міжнародних гастролей циркових колективів для популяризації мистецтва.

Підтримка молодих талантів: Стипендії, гранти та програми обміну з міжнародними цирковими школами для підготовки нових поколінь артистів.

Промоція циркового мистецтва: Розробка маркетингових кампаній для популяризації українського цирку як у межах країни, так і за кордоном.

Роль державної підтримки у збереженні циркового мистецтва є визначальною. Без активної участі держави ця галузь не зможе протистояти сучасним викликам і зберегти свою унікальність. Забезпечення фінансування, розвиток освіти, підтримка інновацій та популяризація українського цирку мають стати пріоритетами культурної політики України.

Розумне використання ресурсів і стратегічне планування дозволять цирковому мистецтву не лише зберегти свої традиції, а й зайняти гідне місце у сучасному культурному просторі.

Роль державної підтримки у збереженні циркового мистецтва є визначальною. Без активної участі держави ця галузь не зможе протистояти сучасним викликам і зберегти свою унікальність. Забезпечення фінансування, розвиток освіти, підтримка інновацій та популяризація українського цирку мають стати пріоритетами культурної політики України.

На сучасному етапі держава відіграє ключову роль у формуванні умов для розвитку циркового мистецтва: від забезпечення матеріально-технічної бази до створення сприятливого середовища для творчої самореалізації артистів. Зосередження на збереженні національної культурної спадщини у поєднанні з впровадженням інновацій може стати ефективним механізмом для відродження українського цирку.

Водночас досягнення сталого розвитку цієї галузі можливе лише за умови співпраці держави, громадських організацій та самих митців. Циркове мистецтво, яке є важливою частиною української культури, повинно стати не лише об'єктом підтримки, а й джерелом національної гордості та засобом культурної дипломатії.

Український цирк має потенціал бути не лише конкурентоспроможним на світовій арені, а й прикладом гармонійного поєднання традицій та інновацій. Реалізація державних ініціатив у цій сфері допоможе не лише зберегти циркове мистецтво, а й вивести його на новий рівень, що сприятиме утвердженню України як культурної держави на міжнародній арені.

3.4 Перспективи розвитку та інтеграції в міжнародний контекст

Українське циркове мистецтво має великий потенціал для інтеграції у світовий культурний простір завдяки багатій історії, високому рівню виконавської майстерності та унікальним національним особливостям. Однак для ефективного використання цього потенціалу необхідно враховувати сучасні виклики і можливості глобального культурного ринку.

Перспективи розвитку українського цирку

1.1. Розвиток національного циркового бренду

Український цирк може стати впізнаваним брендом на міжнародному ринку, якщо буде акцентовано на унікальних національних рисах. Використання елементів української культури – народної музики, костюмів, міфів і символів – допоможе створити конкурентоспроможні постановки, які зацікавлять міжнародну аудиторію.

1.2. Освіта і підготовка нових кадрів

Інвестування в циркову освіту, зокрема підтримка Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтва, сприятиме формуванню нового покоління артистів, здатних працювати як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку. Співпраця з провідними міжнародними цирковими школами дозволить переймати передові практики та підвищувати професіоналізм українських артистів.

1.3. Інноваційні постановки

Сучасний цирк потребує інтеграції новітніх технологій, таких як 3D-анімація, відеопроєкції, дрони та інтерактивні елементи. Розробка інноваційних циркових проєктів, які поєднують традиційні жанри з сучасними технологіями, допоможе залучити нову аудиторію та відповідати світовим тенденціям.

1.4. Розвиток гастрольної діяльності

Міжнародні гастролі – це ефективний спосіб популяризації українського цирку. Організація турів українських колективів за кордоном сприятиме інтеграції у світовий цирковий простір і допоможе залучити міжнародних партнерів.

Можливості інтеграції у міжнародний контекст

2.1. Участь у міжнародних фестивалях

Фестивалі, такі як Монте-Карло цирковий фестиваль, Festival Mondial du Cirque de Demain у Франції, є важливими майданчиками для демонстрації українського мистецтва. Регулярна участь у таких подіях дозволить артистам знайти нових шанувальників і партнерів.

2.2. Спільні проєкти з міжнародними колективами

Копродукції з міжнародними цирковими компаніями, такими як Cirque du Soleil, допоможуть українським артистам отримати новий досвід і збільшити видимість на світовій арені. Така співпраця дозволить поєднувати традиційні українські елементи з сучасними міжнародними трендами.

2.3. Впровадження цифрових технологій

Цифровізація дозволяє цирковим постановкам охоплювати ширшу аудиторію. Наприклад, створення онлайн-шоу та цифрових платформ для трансляції циркових вистав допоможе привернути увагу міжнародної аудиторії, навіть якщо вони фізично не можуть відвідати виставу.

2.4. Культурна дипломатія

Циркове мистецтво може стати важливим інструментом культурної дипломатії. Гастролі українських циркових колективів, участь у фестивалях і створення спеціальних проєктів у співпраці з іноземними культурними установами зміцнюють міжнародний імідж України.

Виклики інтеграції у міжнародний контекст

Попри перспективи, існують і виклики, які необхідно враховувати:

Конкуренція з великими міжнародними брендами: Домінування таких компаній, як Cirque du Soleil, вимагає від українських артистів високого рівня професіоналізму та унікальності.

Недостатнє фінансування: Для участі в міжнародних проєктах потрібні значні ресурси, яких часто бракує українським колективам.

Відсутність системного підходу: Необхідно створити довгострокову стратегію популяризації українського циркового мистецтва на міжнародній арені.

Рекомендації для інтеграції у світовий цирковий простір.

Розробка національної програми підтримки циркового мистецтва: Держава повинна сприяти участі українських колективів у міжнародних фестивалях та підтримувати створення нових постановок.

Створення міжнародного циркового фестивалю в Україні: Така подія стане майданчиком для обміну досвідом і привернення уваги міжнародної циркової спільноти до України.

Впровадження грантових програм: Підтримка молодих артистів і новаторських проєктів дозволить швидше адаптуватися до світових стандартів.

Популяризація українського цирку через соціальні мережі та медіа: Активна промоція циркових номерів у цифровому середовищі допоможе збільшити впізнаваність українських артистів.

Інтеграція українського циркового мистецтва в міжнародний контекст – це стратегічний напрямок, який вимагає активної роботи як держави, так і самих митців. Використання унікальних культурних особливостей, впровадження інновацій і активна міжнародна співпраця дозволять українському цирку не лише зберегти своє місце у світовій культурній спадщині, а й зайняти провідні позиції у цій галузі.

Підтримка з боку держави, громадськості та бізнесу, у поєднанні з високим професіоналізмом артистів, допоможе вивести український цирк на новий рівень розвитку, зробивши його конкурентоспроможним і затребуваним на світовій арені.

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЦИРКОВОГО МИСТЕЦТВА

Економічні виклики є однією з найбільших перешкод для розвитку циркової індустрії в Україні. Зниження фінансування культури, застаріла інфраструктура, недостатня підтримка держави та низька платоспроможність населення створюють численні проблеми для циркових колективів і установ. Ці труднощі впливають на всі аспекти циркової діяльності, від організації виступів до підготовки нових поколінь артистів.

З початку 1990-х років фінансування циркових установ суттєво скоротилося через економічну кризу та перехід до ринкової економіки. Багато державних цирків опинилися на межі виживання, а приватні колективи змушені були шукати альтернативні джерела доходів, зокрема працювати за кордоном.

Більшість циркових арен в Україні були побудовані в радянські часи і потребують капітального ремонту. Застаріле технічне обладнання ускладнює реалізацію сучасних постановок, а стан будівель часто не відповідає вимогам безпеки та комфорту для глядачів.

Циркові шоу вимагають значних інвестицій у декорації, костюми, технічне обладнання, підготовку номерів і оплату праці артистів. У нинішніх умовах циркові колективи часто не мають достатніх ресурсів для реалізації масштабних проєктів, що обмежує їхню конкурентоспроможність на ринку.

Низький рівень доходів у багатьох регіонах України обмежує доступність циркових вистав для широких верств населення. Це особливо гостро відчувається у невеликих містах і селах, де циркові колективи змушені працювати зі значними знижками або скорочувати витрати на організацію виступів.

У багатьох випадках циркові установи залишаються поза пріоритетами державного фінансування. Це призводить до скорочення програм підтримки молодих талантів, відсутності інвестицій у нові проєкти та обмеження можливостей для гастролей.

Через фінансові обмеження циркові колективи часто змушені скорочувати витрати на декорації, костюми та технічне забезпечення. Це негативно впливає на загальний рівень вистав, знижуючи їхню конкурентоспроможність.

Багато талановитих артистів змушені шукати роботу за кордоном через низькі гонорари та обмежені можливості для творчої самореалізації в Україні. Це призводить до "відтоку мізків" із циркової індустрії.

Фінансові труднощі обмежують можливості циркових колективів для проведення гастролей, особливо за кордоном. Це знижує їхній вплив і видимість на міжнародній арені.

Низька купівельна спроможність населення та зростання популярності альтернативних форм розваг (кіно, телебачення, інтернет) спричиняють скорочення кількості глядачів, які відвідують циркові вистави.

Через економічні труднощі циркові установи мають обмежені можливості для впровадження нових технологій і створення сучасних постановок, що зменшує їхню привабливість для молодшої аудиторії.

Партнерство між державою та приватними інвесторами може стати ефективним способом відновлення циркової інфраструктури та фінансування нових проектів. Приватні компанії можуть отримувати податкові пільги за підтримку культури.

Участь у міжнародних грантових програмах, співпраця з іноземними цирковими компаніями та участь у фестивалях можуть сприяти залученню додаткових ресурсів для українських циркових колективів.

Реалізація національних програм фінансування циркової індустрії, модернізація циркових арен і створення грантів для молодих артистів є важливими кроками для підтримки галузі.

Створення онлайн-платформ для трансляції циркових вистав дозволить залучати нову аудиторію, включно з міжнародною. Це також дасть змогу зменшити витрати на організацію гастролей.

Проведення рекламних кампаній, організація відкритих майстер-класів і безкоштовних вистав для дітей сприятимуть підвищенню інтересу до циркового мистецтва серед населення.

Економічні труднощі значно ускладнюють розвиток циркової індустрії в Україні, створюючи перепони для її конкурентоспроможності та інноваційності. Проте, завдяки державній підтримці, залученню інвестицій і впровадженню сучасних технологій, циркове мистецтво має шанс подолати ці виклики.

Системний підхід до вирішення економічних проблем дозволить не лише зберегти циркову спадщину України, але й вивести її на новий рівень, зробивши конкурентоспроможною як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку.

4.2. Питання етики: дресура тварин та екологічна свідомість

Етичні аспекти використання тварин у циркових виставах є однією з найактуальніших тем сучасного циркового мистецтва. Глобальні тенденції у сфері прав тварин, підвищення екологічної свідомості та розвиток альтернативних форм шоу змінюють підхід до організації циркових вистав. У цьому контексті український цирк також стикається з необхідністю адаптації до нових етичних стандартів і очікувань суспільства.

Історично циркові вистави часто включали номери за участі диких і свійських тварин. Дресура тигрів, слонів, коней та інших видів завжди викликала захоплення аудиторії. Однак сучасне суспільство дедалі частіше ставить під сумнів етичність таких практик через можливі порушення прав тварин.

Критики традиційного цирку наголошують на таких проблемах:

Неприйнятні умови утримання: Умови життя циркових тварин у клітках чи вольєрах часто не відповідають їхнім природним потребам.

Методи дресури: У деяких випадках використовуються жорстокі методи для підкорення тварин. Це викликає осуд з боку зоозахисних організацій і аудиторії.

Стрес і травми: Постійні переїзди, шум і інтенсивні тренування можуть викликати стрес у тварин, що негативно впливає на їхнє здоров'я.

Багато країн Європи та Америки вже ввели часткові або повні заборони на використання тварин у циркових виставах. Це змушує циркові колективи змінювати свої програми, пропонуючи номери без участі тварин або використовуючи новітні технології для створення видовищних ефектів.

Глобальна екологічна криза стимулює розвиток циркових ініціатив, спрямованих на зменшення негативного впливу на довкілля. Циркові колективи дедалі частіше звертають увагу на екологічність своєї діяльності:

Відмова від використання пластику: Багато цирків переходять на екологічно чисті матеріали для декорацій і реквізиту.

Енергозбереження: Використання енергоефективного обладнання для освітлення та звукових систем.

Цирк без тварин: Відмова від участі тварин сприяє екологічності, оскільки скорочує потребу у транспорті, кормі та спеціальних умовах утримання.

Сучасні циркові шоу починають застосовувати новітні технології для створення ілюзій і видовищ, які раніше досягалися за допомогою тварин. Наприклад, голограми диких тварин замінюють їхню реальну участь у виставах, створюючи при цьому незабутній ефект для глядачів.

Деякі циркові колективи використовують свої вистави як платформу для популяризації екологічної свідомості. Теми збереження природи, захисту тварин і боротьби зі зміною клімату інтегруються у сценарії шоу, щоб привернути увагу до цих важливих питань.

Український цирк поступово адаптується до нових етичних стандартів.

Перші кроки до відмови від тварин: Деякі українські цирки вже виключили з програм номери з тваринами або скоротили їхню кількість. Наприклад, у Національному цирку України почали проводитися експериментальні постановки, що акцентують увагу на акробатиці, хореографії та сучасних технологіях.

Підтримка міжнародних трендів: Українські циркові колективи беруть участь у міжнародних проектах, де пропагуються принципи екологічного цирку. Це дозволяє їм вивчати досвід і впроваджувати нові практики.

Освітні програми: У циркових школах починають приділяти увагу етичним аспектам, виховуючи нове покоління артистів із розумінням сучасних стандартів.

Переваги етичного підходу:

Позитивний імідж: Відмова від використання тварин і впровадження екологічно чистих практик підвищують репутацію циркових колективів серед аудиторії.

Відкриття нових творчих можливостей: Застосування технологій і нових жанрових рішень дозволяє створювати унікальні шоу, які відповідають сучасним вимогам.

Глобальна інтеграція: Етичний підхід сприяє участі у міжнародних фестивалях і співпраці з іншими колективами, які дотримуються подібних принципів.

Питання етики у цирковому мистецтві стають визначальними у сучасному світі. Відмова від використання тварин та підвищення екологічної свідомості не лише відповідають очікуванням аудиторії, а й відкривають нові перспективи для розвитку циркового мистецтва.

Українські циркові колективи мають можливість стати частиною світового руху за етичний цирк, інтегруючи сучасні технології та пропагуючи гуманні цінності. Це дозволить зберегти національну ідентичність, водночас роблячи циркове мистецтво більш актуальним і привабливим для сучасної аудиторії.

4.3. Освітній аспект: підготовка фахівців циркової справи

Освіта є фундаментом для розвитку циркового мистецтва, адже професійна підготовка артистів забезпечує високу якість вистав і збереження культурних традицій. В Україні система освіти у сфері циркового мистецтва має глибокі корені, проте в умовах сучасних викликів вона потребує оновлення і адаптації до глобальних стандартів.

Циркові школи в Україні почали формуватися у першій половині ХХ століття, коли циркове мистецтво стало професійною галуззю. У радянський період було створено централізовану систему підготовки артистів, яка забезпечувала кадри для цирків у всьому Союзі. Після здобуття незалежності

Україна зберегла традиції циркової освіти, але зіштовхнулася з новими викликами: браком фінансування, старінням інфраструктури та необхідністю інтеграції у світовий культурний простір.

Ключовою установою для підготовки циркових фахівців в Україні є Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтва ім. Л. Утьосова. Академія пропонує професійну освіту за різними напрямками циркового мистецтва, зокрема акробатики, еквілібристики, жонглювання, клоунади та повітряної гімнастики.

Окрім того, діють регіональні навчальні заклади та аматорські студії, які сприяють розвитку талантів серед молоді.

Недостатнє фінансування ускладнює оновлення матеріально-технічної бази навчальних закладів. Застаріле обладнання та нестача ресурсів обмежують можливості для підготовки артистів на високому рівні.

Молоді таланти часто виїжджають за кордон через відсутність конкурентних умов для роботи в Україні. Це створює проблему "відтоку мізків", зменшуючи кількість висококваліфікованих фахівців.

Сучасне циркове мистецтво інтегрує новітні технології, театральні елементи та інноваційні підходи до постановок. Навчальні програми в Україні часто не враховують цих тенденцій, що знижує конкурентоспроможність випускників.

Бракує систематичних програм обміну з міжнародними цирковими школами, що ускладнює переймання передового досвіду та інтеграцію у світовий культурний контекст.

Важливо оновлювати навчальні програми, інтегруючи сучасні технології, менеджмент циркових проєктів, крос-дисциплінарний підхід (поєднання цирку, театру, танцю). Це дозволить підготувати артистів, які відповідають сучасним вимогам ринку

Необхідно забезпечити навчальні заклади сучасним обладнанням: гімнастичними снарядами, мультимедійною технікою для постановок,

тренажерами. Інвестиції сприятимуть підвищенню якості навчання та безпеки учнів.

Організація програм обміну зі світовими лідерами циркової освіти, такими як École Nationale de Cirque (Канада) чи Centre National des Arts du Cirque (Франція), допоможе українським студентам і викладачам отримати доступ до сучасних практик.

Підтримка регіональних студій і гуртків сприятиме залученню молоді до циркового мистецтва та допоможе виявити таланти на ранніх етапах.

Окрім виконавських навичок, навчальні програми мають включати курси з менеджменту, маркетингу і організації циркових шоу. Це дозволить випускникам ефективніше працювати в умовах ринкової економіки.

Державна участь у розвитку циркової освіти є критично важливою. Необхідні кроки включають:

- Фінансування стипендій і грантів для талановитої молоді.
- Модернізацію інфраструктури навчальних закладів.
- Створення національних програм розвитку циркового мистецтва, спрямованих на популяризацію професії.
- Підтримку міжнародних програм обміну для студентів і викладачів.

Освіта у сфері циркового мистецтва є основою для збереження і розвитку цієї унікальної культурної галузі. В умовах сучасних викликів важливо забезпечити модернізацію навчальних програм, інфраструктури та сприяти міжнародній співпраці.

Українські циркові школи мають великий потенціал для підготовки фахівців, здатних працювати на міжнародному рівні. Інвестування в освіту допоможе не лише зберегти традиції, а й зробити український цирк конкурентоспроможним у глобальному мистецькому просторі.

4.4. Шляхи модернізації циркових вистав у контексті сучасного глядача

Модернізація циркових вистав сьогодні є важливим процесом, який дозволяє традиційному цирковому мистецтву залишатися актуальним у стрімко змінному світі. Сучасний глядач, звиклий до технологічних інновацій та

високоякісних шоу, очікує від цирку не тільки майстерності, але й новаторських підходів. Ось ключові напрямки модернізації циркових вистав:

1. Інтеграція сучасних технологій

- **Використання проєкцій та VR:** Сучасні цирку все частіше застосовують візуальні ефекти, такі як 3D-маппінг, лазерні шоу та віртуальну реальність. Це створює більш глибоке занурення у виставу.
- **Дрон-шоу:** Поєднання дронів з акробатикою додає динамічності та видовищності.
- **Освітлення та звук:** Розумне світло, синхронізоване з музикою, дозволяє створити незабутню атмосферу.

2. Переосмислення традиційних сюжетів

- **Тематичні шоу:** Циркові вистави з глибокими сюжетами, які розкривають емоційні та філософські питання, приваблюють широку аудиторію.
- **Інклюзивність:** Включення елементів з різних культур робить вистави універсальними та доступними для глядачів з різних країн.

3. Екологічність

- **Еко-декорації:** Використання матеріалів, які не шкодять довкіллю, та демонстрація поваги до природи.
- **Відмова від експлуатації тварин:** Заміна номерів із тваринами на виступи з голограмами або акторським виконанням сприяє етичності циркового мистецтва.

4. Підвищення взаємодії з аудиторією

- **Інтерактивність:** Залучення глядачів у виступи через інтерактивні технології, наприклад, мобільні додатки.
- **Освітні програми:** Майстер-класи або лекції перед виставами сприяють глибшому розумінню циркового мистецтва.

5. Акцент на людському потенціалі

- **Авторські номери:** Унікальні постановки, створені з урахуванням особистих історій артистів.

- **Екстремальні номери:** Нові акробатичні трюки та фізичні досягнення, що межують із можливостями людського тіла, захоплюють дух.

6. Інтеграція циркового мистецтва з іншими жанрами

- **Синтез із театром і танцем:** Комбінування циркових елементів із драматичним мистецтвом і хореографією надає виставам багатшаровості.

- **Музичний супровід:** Використання живої музики додає емоційної глибини.

Усе це дозволяє цирковому мистецтву адаптуватися до запитів сучасної аудиторії, зберігаючи його унікальну естетику та багатовікову традицію.

Модернізація циркових вистав – це не лише питання технічного оновлення чи адаптації до нових реалій, але й можливість переосмислення циркового мистецтва як важливого культурного явища. У сучасному світі, де увага глядачів розпорошена через надлишок інформації та розваг, цирк може стати острівцем емоційної глибини, креативності та видовищності.

Підхід до інновацій має враховувати баланс між традиціями та новаціями, щоб не втратити автентичність і неповторний дух цирку. Водночас соціальна відповідальність, залучення нових технологій і створення унікального досвіду для глядачів можуть зробити циркові вистави привабливими для широкої аудиторії, зокрема молоді, яка шукає у розвагах більше сенсу та взаємодії.

Таким чином, цирк, що йде в ногу з часом, має всі шанси не лише зберегти свої позиції, а й розширити межі впливу, ставши джерелом культурного натхнення для майбутніх поколінь.

РОЗДІЛ 5

УКРАЇНСЬКЕ ЦИРКОВЕ МИСТЕЦТВО У КУЛЬТУРНОМУ ТА СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

5.1. Циркове мистецтво як відображення національної ідентичності

Циркове мистецтво – це унікальний культурний феномен, що поєднує в собі універсальну мову руху та видовищності з особливостями національних традицій. Як і інші види мистецтва, цирк відображає історичні, культурні та соціальні аспекти того суспільства, у якому він розвивається, і тому є важливим засобом вираження національної ідентичності.

У багатьох країнах циркове мистецтво бере свій початок з національних традиційних видовищ. Наприклад:

- **Україна:** елементи народної акробатики, козацьких трюків і танців стали основою для багатьох номерів сучасного українського цирку.
- **Китай:** акробатика виникла як частина ритуалів і святкувань, що демонстрували гармонію людського тіла і природи.
- **Європа:** бродячі артисти й ярмаркові шоу стали праобразом сучасних циркових вистав, нерідко наповнених національними піснями, костюмами та сюжетами.

Використання традиційного національного одягу та орнаментів підкреслює культурну унікальність. Національні мотиви, мелодії та інструменти створюють впізнавану атмосферу. Наприклад, український цирк часто використовує народну музику, яка резонує з автентичною енергетикою вистав. У сюжетах номерів і постановок часто відображаються історичні події, національні легенди та фольклор. Цирк виступає не лише розвагою, але й засобом збереження та популяризації культурної спадщини:

- **Розповідь через рух:** Багато номерів передають дух нації через пластичні рухи та акробатичні трюки.
- **Передача поколіннями:** У циркових династіях часто зберігаються традиційні прийоми та стилі, які є частиною національного надбання.

Сучасні циркові вистави інтегрують елементи національної культури у новаторські формати:

- Поєднання з іншими видами мистецтва, такими як театр, танець чи мультимедійні технології.
- Глобалізація дозволяє демонструвати національні особливості на міжнародних аренах, водночас запозичуючи ідеї інших культур.

Хоча цирк є космополітичним видом мистецтва, його національні риси залишаються важливою складовою, яка дозволяє країнам заявити про себе на міжнародній арені:

- Національні циркові школи, наприклад, у Франції, Росії чи Китаї, відомі своїм унікальним стилем і підходом.
- Український цирк часто демонструє вміння козацьких акробатів, що стали своєрідним символом національної сили та мужності.

Циркове мистецтво, з його здатністю інтегрувати історичні, культурні та емоційні аспекти, є дзеркалом національної ідентичності та одним із найяскравіших способів популяризації культури на світовій сцені. Воно допомагає зберегти спадщину та водночас демонструвати її у сучасному, зрозумілому контексті.

5.3. Цирк і медіа: популяризація та сучасна аудиторія

У сучасному світі циркове мистецтво активно інтегрується у цифрове середовище та медіа, що дозволяє розширювати аудиторію, підтримувати інтерес до традиційних циркових форм та експериментувати з новими форматами. Медійні платформи стали важливим інструментом популяризації циркових вистав, адаптуючи їх до запитів сучасного глядача.

Цирк використовує різні медіаканали для досягнення своїх цілей:

- **Соціальні мережі:** Instagram, TikTok, Facebook та інші платформи дозволяють артистам та цирковим трупам демонструвати фрагменти вистав, розповідати про закулісне життя та взаємодіяти з фанатами.

- **Відеоплатформи:** YouTube стає майданчиком для трансляції номерів, тренувальних процесів та історій циркових династій, що створює ефект "присутності" для аудиторії.

- **Трансляції та документальні фільми:** Онлайн-платформи, такі як Netflix, Amazon Prime чи місцеві стрімінгові сервіси, часто включають у свою програму циркові вистави чи документальні фільми про циркове життя.

За допомогою VR-технологій глядачі можуть "перенестися" у центр арени або пережити номери з перспективи артиста. Цифрові платформи дозволяють переглядати циркові вистави у будь-який час, розширюючи географію аудиторії. Медіатехнології дозволяють створювати інтерактивні номери, що залучають глядача в дійство через мобільні додатки або доповнену реальність.

Поєднання циркових номерів з цифровими проєкціями, голограмами та іншими технологіями робить вистави більш видовищними. Формат коротких кліпів у TikTok чи Instagram Reels демонструє окремі елементи циркових трюків, що захоплює сучасну аудиторію.

Сучасні артисти дедалі частіше стають впливовими особистостями у соціальних мережах. Артисти діляться своїм досвідом, розповідають про тренування, подорожі та виступи. Мотиваційні історії циркових династій чи новачків у цирковому світі приваблюють глядачів та надихають молодь.

Попри численні переваги, медіаінтеграція цирку супроводжується низкою викликів:

- **Загроза автентичності:** Надмірна цифровізація може зменшити "живе" сприйняття цирку.

- **Конкуренція за увагу:** У світі, насиченому різноманітними розвагами, цирку доводиться постійно оновлювати формати, щоб залишатися цікавим.

Медіаплатформи стали ключовим засобом залучення молодої аудиторії:

- **Креативний контент:** Використання мемів, челленджів та трендів у соціальних мережах дозволяє зробити цирк ближчим до молоді.

- **Емоційне залучення:** Акцент на надихаючих історіях і унікальних можливостях циркового мистецтва формує емоційний зв'язок із глядачем.

Медіа не тільки розширюють межі циркового мистецтва, але й дають змогу зберігати його традиції у нових форматах, адаптованих до сучасного інформаційного середовища. За допомогою цифрових інструментів цирк продовжує відкривати себе світові, демонструючи свою унікальність та універсальність.

5.3. Цирк і медіа: популяризація та сучасна аудиторія

Циркове мистецтво у сучасну епоху активно інтегрується у медіа-простір, що значно розширює його можливості для популяризації та залучення нових аудиторій. Використання цифрових технологій і соціальних платформ дозволяє цирковим виставам не тільки зберігати традиційні форми, а й адаптуватися до запитів сучасного глядача, який звик до інтерактивного та багатопланового контенту.

Соціальні мережі, такі як Instagram, TikTok, Facebook, стали важливими інструментами для циркових артистів і труп. Вони дозволяють ділитися яскравими моментами вистав, розповідати про закулісне життя, а також створювати близький контакт із глядачами. Платформи для відеоконтенту, такі як YouTube, стають майданчиками для трансляції виступів і документальних історій, що надають глядачам змогу ближче познайомитися з життям цирку.

Важливим аспектом є використання новітніх технологій, таких як віртуальна реальність і доповнена реальність, що дозволяють створити ефект присутності на арені. Водночас онлайн-вистави, які особливо популяризувалися під час пандемії, допомагають зберігати інтерес до циркового мистецтва навіть у тих умовах, коли фізична присутність глядачів неможлива. Крім того, інтерактивність та доступність цифрових форматів роблять циркове мистецтво ближчим до сучасної аудиторії.

Циркові артисти все частіше стають медійними особистостями, які через власні блоги та соцмережі популяризують своє мистецтво. Вони діляться

історіями про щоденну працю, тренування та гастролі, тим самим створюючи образи не лише виконавців, а й героїв, які надихають молодь.

Однак цифровізація цирку має свої виклики. Зокрема, існує ризик втрати "живого" сприйняття, яке є ключовою особливістю традиційного циркового мистецтва. Водночас конкуренція за увагу в інформаційному просторі змушує циркових митців постійно вдосконалювати свої номери та шукати нові способи залучення глядачів.

Загалом, циркове мистецтво в епоху медіа активно трансформується, залишаючись одночасно вірним своїм традиціям і відкритим до інновацій. Медіа дозволяють не лише зберігати циркову спадщину, але й представляти її в нових форматах, адаптованих до потреб і вподобань сучасного суспільства. Це відкриває перед цирком великі перспективи для розвитку та популяризації на світовій арені.

5.4. Місце українського циркового мистецтва в міжнародній культурній дипломатії

Українське циркове мистецтво відіграє важливу роль у міжнародній культурній дипломатії, представляючи на світовій арені унікальні традиції, майстерність і креативність українських артистів. Як універсальна мова, що не потребує перекладу, циркове мистецтво здатне об'єднувати людей різних культур, демонструючи красу людського тіла, гармонію рухів і глибокі емоції. Саме тому українські циркові артисти не лише виступають на престижних міжнародних фестивалях, але й активно сприяють формуванню позитивного іміджу країни за кордоном.

Історично український цирк вирізнявся технічною досконалістю та унікальними номерами, багато з яких мали національні корені. Козацька акробатика, вправи з жердиною, трюки на конях – усе це увійшло до золотого фонду світового циркового мистецтва. Українські циркові школи виховали чимало відомих артистів, які стали символами не лише мистецької майстерності, але й національного духу.

У сучасному контексті українське циркове мистецтво є важливим засобом м'якої сили. Виступи українських циркових труп за кордоном дозволяють аудиторії познайомитися з культурними традиціями країни та водночас вражають інноваційними підходами до створення шоу. Багато українських артистів співпрацюють із провідними світовими цирками, такими як Cirque du Soleil, вносячи українську самобутність у глобальний цирковий простір.

Циркове мистецтво також активно використовується в дипломатичних проєктах, що спрямовані на просування культури України за кордоном. Воно допомагає вибудовувати культурні мости, адже цирк є зрозумілим і привабливим для глядачів різного віку та національностей. У рамках міжнародних культурних програм українські циркові артисти беруть участь у фестивалях, благодійних виступах і тематичних шоу, які знайомлять світ із багатством української культури.

Таким чином, українське циркове мистецтво відіграє важливу роль у зміцненні культурних зв'язків і просуванні національної ідентичності на міжнародній арені. Воно є не лише джерелом натхнення для мільйонів глядачів, але й ефективним інструментом для формування позитивного образу України у світі.

Сьогодні українське циркове мистецтво не лише зберігає свою спадщину, але й активно адаптується до сучасних викликів, інтегруючись у глобальні культурні процеси. Участь українських артистів у міжнародних проєктах і фестивалях, таких як Монте-Карло чи циркові шоу у Лас-Вегасі, стає прикладом того, як національні традиції можуть знайти нове звучання на світовій арені. Саме через такі виступи міжнародна спільнота отримує можливість побачити унікальність і різноманіття українського мистецтва.

Окрім технічної майстерності, українські артисти демонструють емоційну глибину та національний колорит, які стають джерелом натхнення для світової аудиторії. Важливу роль у цьому відіграють тематичні номери, що апелюють до історичних і культурних символів України. Використання народних мотивів,

традиційних мелодій та костюмів не лише підкреслює національну ідентичність, а й викликає щире захоплення в іноземних глядачів.

Особливо важливою є участь українських циркових артистів у благодійних і культурних ініціативах, які спрямовані на підтримку гуманітарних проєктів або надання допомоги постраждалим у зонах конфліктів. Ці виступи демонструють не лише артистизм, але й моральну силу, співчуття та солідарність українського народу, зміцнюючи довіру та симпатію до України у світі.

Значний вплив на популяризацію українського циркового мистецтва за кордоном мають і сучасні медіа. Через соціальні мережі, відеоплатформи та стримінгові сервіси циркові вистави стають доступними для мільйонів людей у різних куточках світу. Це не лише розширює аудиторію, але й створює умови для діалогу між культурами, сприяючи обміну ідеями та творчими підходами.

Таким чином, українське циркове мистецтво виступає не просто розважальним жанром, а важливим інструментом культурної дипломатії, здатним зміцнювати міжнародну співпрацю, розвивати культурні зв'язки та просувати Україну як сучасну та креативну країну. Воно є символом незламності та натхнення, яке продовжує вражати світ своєю силою та красою.

5.5. Трансформація циркової аудиторії в сучасних умовах

Циркове мистецтво завжди займало особливе місце у культурному житті суспільства, але сучасні умови спричинили значну трансформацію його аудиторії. Глобалізація, цифровізація, зміна цінностей та вподобань, а також вплив пандемії COVID-19 призвели до того, що глядачі цирку стали більш вимогливими, різноманітними і водночас доступними через нові формати.

Традиційна аудиторія циркових вистав, яка раніше складалася переважно з сімей із дітьми, тепер значно розширилася. Сучасний цирк, завдяки інноваційним підходам і впровадженню новітніх технологій, став цікавим для молоді, яка шукає незвичайні видовища, а також для дорослих глядачів, які цінують естетичність і глибокий сенс. Формати, що поєднують циркове мистецтво із театром, танцем, мультимедіа чи акробатикою, стали привабливими для тих, хто шукає новаторських культурних вражень.

Цифрові технології відіграли ключову роль у залученні нової аудиторії. Завдяки соціальним мережам і платформам для відеоконтенту, циркові номери стали доступними для мільйонів глядачів у всьому світі. Онлайн-вистави, які особливо популяризувалися під час пандемії, дали змогу цирковим трупам продовжувати взаємодіяти зі своїми прихильниками. Крім того, інтерактивні технології, такі як віртуальна реальність, дозволяють глядачам відчувати себе частиною циркового дійства.

Змінилося й сприйняття цирку в суспільстві. Сучасні глядачі приділяють більше уваги етичним питанням, таким як відмова від використання тварин, екологічність та соціальна відповідальність. Номери, що акцентують увагу на людських можливостях, емоціях та історіях, стали значно популярнішими, адже вони резонують із цінностями нової аудиторії.

Важливим фактором стало зростання конкуренції у сфері розваг. Глядачі, які мають доступ до величезного вибору культурних подій, потребують інноваційного підходу. Тому циркові артисти й трупи все частіше експериментують із форматами та жанрами, аби привернути увагу. Поєднання циркових елементів із популярними трендами, такими як дрон-шоу, інтерактивні додатки чи екстремальні трюки, привертає увагу нових категорій глядачів.

Таким чином, трансформація циркової аудиторії є водночас викликом і можливістю для циркового мистецтва. Орієнтація на різні вікові групи, використання новітніх технологій, інтеграція сучасних цінностей та пошук нових форматів допомагають зберігати інтерес до цирку, роблячи його актуальним у динамічному світі.

Трансформація циркової аудиторії також супроводжується переосмисленням підходів до маркетингу та комунікації з глядачами. Сучасний цирк активно використовує таргетовану рекламу, аналізує поведінку своєї аудиторії через соціальні мережі й цифрові платформи, щоб краще зрозуміти її потреби та інтереси.

Наприклад, завдяки зібраним даним можна створювати персоналізовані пропозиції для різних сегментів глядачів, що робить циркові вистави більш привабливими.

Окрім традиційних вистав, цирк дедалі частіше виходить за межі арени, з'являючись у незвичних локаціях: на вулицях, у парках, торгових центрах чи навіть віртуальних просторах. Такі формати дозволяють привертати увагу тих, хто раніше міг не цікавитися цирковим мистецтвом. Вистави під відкритим небом або в інтерактивних просторах створюють нові можливості для взаємодії з публікою, роблячи цирк ближчим до повсякденного життя.

Ще одним важливим аспектом є міжнародна аудиторія. Завдяки участі українських циркових труп у міжнародних фестивалях і спільних проєктах, мистецтво отримує можливість привернути увагу глобального глядача. Водночас онлайн-формати дозволяють демонструвати циркові вистави на світовій арені, сприяючи обміну культурним досвідом.

Великі циркові проєкти також стають платформами для підтримки інклюзивності. Вистави за участі артистів із фізичними чи когнітивними особливостями надихають глядачів та доводять, що цирк є мистецтвом, яке об'єднує людей, незалежно від їхніх можливостей. Такі інноваційні підходи зміцнюють емоційний зв'язок із глядачами, додаючи глибини традиційному цирковому дійству.

Сучасний цирк усе частіше інтегрує елементи соціальної відповідальності, звертаючись до актуальних тем, які хвилюють аудиторію. Постановки, що висвітлюють екологічні проблеми, рівність, взаємоповагу та єдність, знаходять відгук серед глядачів і підкреслюють роль мистецтва як важливого інструменту для змін у суспільстві.

Таким чином, циркове мистецтво в сучасних умовах змінюється разом зі своєю аудиторією, знаходячи нові шляхи залучення, адаптації та розвитку. Ця трансформація не лише відкриває нові можливості, але й допомагає цирку залишатися актуальним і впливовим у світі, що постійно змінюється.

ВИСНОВКИ

Українське циркове мистецтво, пройшовши багатий і складний шлях від народних традицій до сучасних інноваційних форм, залишається важливим елементом національної культури та потужним засобом культурної дипломатії. Його історія тісно пов'язана з розвитком української ідентичності, де народна акробатика, козацькі трюки, пісні та танці сформували унікальний стиль, що став частиною світового циркового надбання.

Сьогодні український цирк демонструє здатність не лише зберігати свої традиції, але й адаптуватися до сучасних викликів. Інтеграція новітніх технологій, участь у міжнародних фестивалях, створення мультимедійних шоу та відмова від експлуатації тварин є яскравими прикладами того, як мистецтво може розвиватися в гармонії з глобальними трендами, зберігаючи водночас свою самобутність.

Важливою складовою сучасного цирку є його роль у зміцненні національного духу та популяризації української культури за кордоном. Українські артисти, що виступають на провідних світових аренах, є амбасадорами країни, які через своє мистецтво відкривають світові красу, силу та унікальність української культури.

З огляду на виклики, які постають перед цирковим мистецтвом у XXI столітті, зокрема конкуренцію в сфері розваг і зміну ціннісних орієнтирів суспільства, український цирк має всі передумови для подальшого розвитку. Його потенціал криється у поєднанні багатовікових традицій із сучасними технологіями, акценті на людському потенціалі, соціальній відповідальності та креативності.

Таким чином, українське циркове мистецтво, з його багатою історією та перспективним сьогоденням, залишається не лише символом національної культури, але й важливим інструментом для зміцнення культурного діалогу та натхнення для майбутніх поколінь. Його розвиток і популяризація є завданням, що має значення як для збереження національної ідентичності, так і для інтеграції України у світовий культурний простір.

Українське циркове мистецтво є унікальним явищем у культурному просторі, яке поєднує глибокі національні традиції, професійну майстерність та здатність до інноваційного розвитку. Його історія охоплює кілька століть, починаючи з народних свят і забав, у яких проявлялися елементи акробатики, жонглювання та театралізованих вистав. У цей період формувалися базові елементи циркового мистецтва, що відображали український побут, звичаї та прагнення до свободи. Особливо важливим внеском стали козацькі трюки, які не тільки демонстрували фізичну силу й спритність, а й передавали дух волі, характерний для українського народу.

У ХХ столітті цирк в Україні отримав організаційне оформлення, з'явилися стаціонарні цирку, школи підготовки артистів, а також була сформована система циркових номерів, що здобули міжнародне визнання. Українські циркові артисти прославили країну далеко за її межами, ставши символами майстерності й креативності. Одним із важливих аспектів того періоду стало інтегрування народних мотивів і тем у циркові вистави, що дозволило зберегти зв'язок із культурною спадщиною.

Сьогодні українське циркове мистецтво перебуває на етапі трансформації. Воно активно реагує на сучасні виклики, які включають глобалізацію, впровадження новітніх технологій, зміну цінностей аудиторії та зростання конкуренції у сфері розваг. Одним із ключових трендів стало використання мультимедійних технологій, таких як світлові інсталяції, 3D-маппінг, віртуальна реальність, що дозволяють створювати захопливі й сучасні шоу. Відмова від використання тварин у виставах стала не лише етичним рішенням, але й важливим кроком у напрямку адаптації до нових стандартів культури.

Українські циркові артисти продовжують брати участь у престижних міжнародних фестивалях і співпрацювати з провідними світовими цирками, такими як Cirque du Soleil, вносячи в глобальну циркову індустрію елементи національної культури. Їхня майстерність та інноваційний підхід сприяють формуванню позитивного іміджу України на міжнародній арені. Крім того,

українські циркові вистави стають важливим елементом культурної дипломатії, допомагаючи зміцнювати міжкультурні зв'язки.

Окремої уваги заслуговує соціальна роль циркового мистецтва в Україні. Воно виступає важливим інструментом для популяризації національної культури серед молоді, забезпечуючи зв'язок між поколіннями. Також циркові ініціативи беруть участь у благодійних і соціальних проєктах, спрямованих на допомогу вразливим категоріям населення та підтримку суспільних ініціатив.

Таким чином, українське циркове мистецтво залишається надзвичайно важливим елементом національної ідентичності, одночасно інтегруючись у сучасний світовий культурний простір. Його здатність до збереження традицій та впровадження інновацій забезпечує перспективу подальшого розвитку. Це мистецтво не лише вражає своєю видовищністю, але й передає цінності, емоції та дух української культури, що робить його унікальним явищем, значення якого виходить далеко за межі розважальної сфери.

Українське циркове мистецтво також є важливим засобом збереження національної культурної пам'яті. Через інтеграцію народних мотивів, традиційної музики, костюмів і сюжетів у вистави, цирк виступає як жива платформа для демонстрації багатства української культури. Він не тільки популяризує автентичні традиції, але й адаптує їх до сучасних реалій, створюючи простір для творчих експериментів. У цьому сенсі цирк виконує важливу місію – зберігати ідентичність у глобалізованому світі, забезпечуючи культурну спадковість.

Окрім того, циркове мистецтво є потужним соціальним інструментом. Воно відкриває доступ до культури для різних верств населення, незалежно від їхнього соціального чи економічного статусу. Особливу роль відіграють благодійні вистави, які проводяться для дітей-сиріт, осіб із обмеженими можливостями та мешканців постраждалих регіонів. Такі ініціативи не лише дарують радість, але й виконують важливу реабілітаційну функцію, допомагаючи людям подолати життєві труднощі через мистецтво.

Сучасний український цирк також демонструє високий рівень адаптивності до нових викликів. Зокрема, пандемія COVID-19 стала серйозним випробуванням для багатьох культурних інституцій, але водночас і стимулом до пошуку нових форм взаємодії з аудиторією. Онлайн-вистави, створення віртуальних циркових шоу та активна робота в соціальних мережах дозволили зберегти зв'язок із глядачами навіть у складні часи. Цей досвід довів, що українське циркове мистецтво здатне до трансформації та відкриття нових горизонтів.

На міжнародній арені український цирк неодноразово ставав прикладом майстерності й новаторства. Участь українських артистів у масштабних світових проєктах підтверджує їхню високу кваліфікацію та креативність. Ці виступи формують позитивний імідж України як держави з багатою культурною спадщиною і потужним творчим потенціалом. Це не лише підкреслює значущість українського циркового мистецтва, але й сприяє культурному обміну, зближуючи народи.

У підсумку, українське циркове мистецтво демонструє дивовижну здатність поєднувати традиції та інновації, створюючи унікальну культурну пропозицію, яка відповідає запитам сучасного глядача. Його розвиток є не лише культурним, але й соціальним і дипломатичним пріоритетом, адже цирк продовжує надихати, об'єднувати та дарувати радість людям по всьому світу. Майбутнє цього мистецтва залежить від збереження його спадщини, підтримки нових талантів і подальшого впровадження сучасних підходів у створення вистав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гуревич З. Б. – Про жанри циркового мистецтва., М. – 1976 р.
2. Київський Цирк. Буклет. 1970 р.
3. Німчинський М.І. – Драматургія циркового номеру. М. – 1976 р.
4. Шнеєр О.Я., Славський Р.Е. – Цирк. Маленька Енциклопедія. – М. : 2-ге вид., переправ. и доп. 1979 р.
5. Історія цирку // Національний цирк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.circus.kiev.ua/ua/history/pid/16>
6. https://uk.wikipedia.org/wiki/Національний_цирк_України
7. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1115-15#Text>
8. Бардіян Ф.Г. Організація та планування циркового виробництва. – М., 1981 р.
9. Черненко Й. Мистецтво цирку. – К : 1978 р.
10. <https://life.pravda.com.ua/columns/2018/12/29/234953/>
11. <https://kyiv.dityvmisti.ua/natsionalnij-tsirk-ukrayini/>
12. Доро Гебель , Петер Кнорр – В цирку – 2010 р.
13. Шнеєр А. Я. , Словський Р. Е. Маленька енциклопедія – 1979 р.
14. Лесь Курбас «Філософія театру» - 2001 р.
15. Безгін І. Д. «Мистецтво і ринок» - 2005 р.
16. Тобілевич Софія «Корифеї українського театру» - 2011 р.
17. Андрій Лягушенко «Український театр» - 2020 р.
18. <https://sborniki.rshu.edu.ua/index.php/ucpmk/article/view/180>
19. <https://kmaesm.edu.ua>